משנה · אחרונים · יכין · סדר טהרות

יכין עוקצים

רבי ישראל ליפשיץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יכין עוקצים

רבי ישראל ליפשיץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יכין-עוקצים/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 8
סעיף א 8
סעיף ב 8
סעיף ג 8
סעיף ד 8
סעיף ה 8
סעיף ו 8
סעיף ז 8
סעיף ח 9
סעיף ט 9
סעיף י 9
סעיף יא 9
סעיף יב 10
סעיף יג 10
סעיף יד 10
סעיף טו 10
סעיף טז 10
סעיף יז 10
סעיף יח 11
סעיף יט 11
סעיף כ 11
סעיף כא 11
סעיף כב 11
סעיף כג 11
סעיף כד 12
סעיף כה 12
סעיף כו 12
סעיף כז 12
סעיף כח 12
סעיף כט 12
סעיף ל 12
סעיף לא 13
סעיף לב 13
סעיף לג 13
סעיף לד 13
סעיף לה 13
סעיף לו 13
סעיף לז 13
סעיף לח 13
סעיף לט 14
סעיף מ 14
סעיף מא 14
סעיף מב 14
סעיף מג 14
סעיף מד 14
סעיף מה 14
סעיף מו 15
סעיף מז 15
סעיף מח 15
סעיף מט 15
סעיף נ 15
סעיף נא 15
סעיף נב 15
סעיף נג 16
סעיף נד 16
סעיף נה 16
סעיף נו 16
סעיף נז 16
סעיף נח 16
סעיף נט 16
סעיף ס 17
סעיף סא 17

סעיף סב 17
סעיף סג 17
סעיף סד 17
סעיף סה 17
סעיף סו 17
סעיף סז 17
סעיף סח 18
פרק ב 18
סעיף א 18
סעיף ב 18
סעיף ג 18
סעיף ד 18
סעיף ה 19
סעיף ו 19
סעיף ז 19
סעיף ח 19
סעיף ט 20
סעיף י 20
סעיף יא 20
סעיף יב 20
סעיף יג 20
סעיף יד 21
סעיף טו 21
סעיף טז 21
סעיף יז 21
סעיף יח 21
סעיף יט 21
סעיף כ 21
סעיף כא 22
סעיף כב 22
סעיף כג 22
סעיף כד 22
סעיף כה 22
סעיף כו 22
סעיף כז 23
סעיף כח 23
סעיף כט 23
סעיף ל 23
סעיף לא 24
סעיף לב 24
סעיף לג 24
סעיף לד 24
סעיף לה 24
סעיף לו 24
סעיף לז 25
סעיף לח 25
סעיף לט 25
סעיף מ 25
סעיף מא 25
סעיף מב 25
סעיף מג 25
סעיף מד 25
סעיף מה 25
סעיף מו 26
סעיף מז 26
סעיף מח 26
סעיף מט 26
סעיף נ 26
סעיף נא 27
סעיף נב 27
סעיף נג 27
סעיף נד 27
סעיף נה 27
סעיף נו 27

סעיף נז 29
סעיף נח 29
סעיף נט 29
סעיף ס 29
סעיף סא 29
סעיף סב 30
סעיף סג 30
סעיף סד 30
סעיף סה 31
סעיף סו 31
סעיף סז 31
סעיף סח 31
סעיף סט 31
סעיף ע 31
סעיף עא 31
סעיף עב 31
סעיף עג 32
סעיף עד 32
סעיף עה 32
סעיף עו 32
סעיף עז 32
סעיף עח 33
סעיף עט 33
סעיף פ 33
סעיף פא 33
סעיף פב 33
סעיף פג 34
סעיף פד 34
סעיף פה 34
סעיף פו 35
סעיף פז 35
סעיף פח 36
סעיף פט 36
סעיף צ 36
סעיף צא 36
סעיף צב 37
סעיף צג 37
פרק ג 37
סעיף א 37
סעיף ב 37
סעיף ג 37
סעיף ד 37
סעיף ה 37
סעיף ו 38
סעיף ז 38
סעיף ח 38
סעיף ט 40
סעיף י 41
סעיף יא 41
סעיף יב 41
סעיף יג 41
סעיף יד 41
סעיף טו 41
סעיף טז 41
סעיף יז 41
סעיף יח 42
סעיף יט 42
סעיף כ 43
סעיף כא 43
סעיף כב 43
סעיף כג 44
סעיף כד 44
סעיף כה 45
סעיף כו 45

סעיף כז 45
סעיף כח 45
סעיף כט 47
סעיף ל 47
סעיף לא 47
סעיף לב 47
סעיף לג 47
סעיף לד 47
סעיף לה 47
סעיף לו 47
סעיף לז 48
סעיף לח 48
סעיף לט 48
סעיף מ 48
סעיף מא 48
סעיף מב 48
סעיף מג 49
סעיף מד 49
סעיף מה 49
סעיף מו 49
סעיף מז 49
סעיף מח 49
סעיף מט 50
סעיף נ 50
סעיף נא 50
סעיף נב 50
סעיף נג 50
סעיף נד 51
סעיף נה 51
סעיף נו 51
סעיף נז 51
סעיף נח 51
סעיף נט 51
סעיף ס 52
סעיף סא 53
סעיף סב 53
סעיף סג 54
סעיף סד 54
סעיף סה 54
סעיף סו 54
סעיף סז 54
סעיף סח 57
סעיף סט 57
סעיף ע 57
סעיף עא 57
סעיף עב 58
סעיף עג 58
סעיף עד 58
סעיף עה 58
סעיף עו 58
סעיף עז 58
סעיף עח 59
סעיף עט 59
סעיף פ 59
סעיף פא 59
סעיף פב 60
סעיף פג 60
סעיף פד 60
סעיף פה 61
סעיף פו 61
סעיף פז 61
סעיף פח 62
סעיף פט 62
סעיף צ 62

סעיף צא 62
סעיף צב 62
סעיף צג 63
סעיף צד 63
סעיף צה 64
סעיף צו 64
סעיף צז 64
סעיף צח 65

פרק א

סעיף א
כל שהוא יד

לאחזו בו כגון עוקצי תפוחים וענבים ואגסים. וכן הנך דחשיב לקמן במשנה ג'. וכן עצם שאין בו מוח. אבל יש בראשו בשר. דכל הנך אדם אוחז בהן לאכול המאכל שבראשן השני:

סעיף ב
ולא שומר

לאפוקי חלק העוקץ המובלע בפרי. ששומר לפרי מרקבון:

סעיף ג
מיטמא

בנגע טומאה בהאוכל נטמא עמו היד. וממילא כשחזר היד ונגע בטהרות נטמאו:

סעיף ד
ומטמא

בנגע טומאה ביד נטמא המאכל. דשניהן כגוף א' דמי:

סעיף ה
ולא מצטרף

שהשלים האוכל לשיעור כביצה לטמא אחרים. מיהו יד אע"ג שהוא עצמו אינו מצטרף. עכ"פ מצרף הוא לכל גרגרי הפירות המחוברין בהיד. שאם כולן יחד כביצה מטמא כל אחד מהן לאחר [וכלקמן סי' כ'. ועמ"ש בס"ד ברפ"ג דטהרות]:

סעיף ו
ומצטרף

כלומר ואם הוא דבר שרק שומר המאכל או הפרי מרקבון כל עוד שמחובר בו. וכגון שהוא קליפת הפרי. וכ"ש חלק העוקץ מה שמובלע ממנו בהפרי. והרי טמון לגמרי תוך הפרי. וחשיב טפי כגופו. וכן כל הנך דחשוב לקמן במשנה ב' וכדומה. דמדהוא שומר להמאכל. חשוב טפי כגוף המאכל עצמו:

סעיף ז
לא שומר ולא יד

כגון מין שער שיש על פני איזה מין פירות. וכן כל הנך דחשיב לקמן במשנה:

סעיף ח
ולא מטמא

וכל שכן דאינו מצטרף. והשתא מפרש במשנה ב' מהו שומר. והדר מפרש במשנה ג' מהו יד. ובסוף במשנה מפרש מהו דבר שאינו שומר ולא יד. ואע"ג דלא מפרש להו בסדר דנקט להו ברישא. מצינו דוגמתו הרבה במשנה מפרש תחלה האמצעים ואח"כ הרישא והסיפא:

סעיף ט
והקפלוטות

מיני בצלים קטני'. ולחין אכולהו ג' מינים קאי [ונ"ל דמלת שהן אשרשים קאי וכמו בזמן שהיא לחה בסיפא. דוודאי אפיטמא קאי. ולהכי דוקא בהנך ג' מינים ששרשיהן הן דקין. צריך תנא לפרש שיש חילוק בין שהשרשים לחין או יבשים. דמדהן דקין להכי כשיבשו אין מועילין כלום להפרי. ומה"ט צריך נמי לפרש דהפיטמא אע"ג שממנה יוצאין השרשים הדקין ההם. אפ"ה אין חילוק בהפיטמא. דבין שהיא לחה או יבשה. היא שומרת לגוף הפרי מרקבון. אבל בשאר מילי דנקט במשנתנו בשומרים מרקבון. כגון עמוד ושרשי חזירים וכו'. כולן מדהן עבים. א"צ לפרש דמיירי בין שהשרשים לחין או יבשים דפשיטא]:

סעיף י
והפיטמא שלהן

הוא הראש עצמו של ג' מיני פירות הנ"ל שממנה יוצאין השרשים כמין שער:

סעיף יא
והעמוד

הר"ב פירש שהוא הלב שבאמצע הבצל והשום. ולא הבנתי. א"כ מה כנגד או שלא כנגד האוכל שייך בהלב שבאמצע הפרי. אולם הר"ש בשם הערוך כתב. וכשמזקינין השומים והבצלים. יגדל מאמצעיתן ויצמח כגון עמוד. ובראשו תורמל שבתוכו הזרע טמון. והוא מכוון כנגד האוכל. וכפי הנראה יוצאין מהעמוד הזה ענפים קטנים. שגם בהן זרע בראשן. והן שלא כנגד האוכל. ורב"א פי' דהעמוד היינו השורש היותר עב שיש באמצע הפרי. ומה שמסתעף ומתעקם ממנו שרשים קטנים לצדדין. היינו שלא כנגד האוכל:

סעיף יב
שהוא מכוון כנגד האוכלי שרשי החזרים

היינו חזרת. י"א שהוא מעער רעטיך. וי"א שהוא קאפף זאלאט [ועיין בא"ח בח"י סי' תע"ג]:

סעיף יג
והנפוס

הוא הנקרא שטעק רובע. והוא מין רובע המורגלת. רק שטעמה מבושם טפי. אמנם יש לה דמיון גדול במראית זרעה ובעלים. ובתבנית הפרי בעצמה לצנון [כך כתב במוסף הערוך. וכדבריו נראה מדאמרינן [כלאים פ"א מ"ג] הלפת [הוא רובע] והנפוץ [הוא נפוס בחילוף זסשר"ץ] אינן כלאים זה בזה. וע"כ היינו מדשניהן מין א'. ושם מ"ה אמרינן. הצנון והנפוץ. אע"פ שדומין זה לזה. הו כלאים זה בזה]. אמנם מלת שרשי דנקט ברישא אכולהו ג' מינים קאי:

סעיף יד
והסיב שלו

ר"ל החוטין הקטנים שמסתעפין כעין שרשים מהצנון:

סעיף טו
שרשי המיתנא

הגירסא הנכונה היא המינתא והוא מין ירק. ואמרינן בשבת [קכ"ח א'] מאי אמינתא אנינא. ופי' בערוך שהוא עשב המריח טוב. ומביאין אותה עם גמי לבהכ"נ. והוא הנקרא בלשון לטינא אינטא. ובלשון אשכנז באלזאם מינצע. שגדל אצלנו בגנים:

סעיף טז
והפיגום

מין עשב רויטע בלשון אשכנז. והיינו אפילו בעקרן לבלי לשתלן במקום אחר. דאל"כ הרי הוא בכלל ירקות שדה או גינה דתנא בסיפא:

סעיף יז
וירקות שדה

ירקות היינו גידולין שאין נאכל מהן השורש רק העלין. וירקות שדה היינו שגדלין בשדה מעצמן בלי זריעה:

סעיף יח
וירקות גנה

הם כל מין ירקות ששייר לזרען. ולאאמ"ו עטרת ראשי הגאון זצוק"ל ירקות גנה היינו שצריך האדם להשקותן. וכמ"ד והשקית ברגלך כגן הירק:

סעיף יט
שעקרן לשתלן

רק אירקות שדה וגנה קאי. שעקרן ממקומן על דעת לשתלן במקום אחר. דאז ניחא ליה שישאר בהן שרשן. ומחשב שפיר שומר. דמלת שרשי דנקט גבי מיתנא. אכולה דנקט עד הכא קאי:

סעיף כ
והשדרה של שבולת

חוט האמצעי של זקן השבולת:

סעיף כא
והלבוש שלה

הקרום שעל הגרעין מבחוץ. והוא כמו לבוש המכסה השדרה של השבולת. ב' אלו. דהיינו השדרה והלבוש הם שומרים להגרעינים שמחוברין בהן. מיטמאין ומטמאין. וגם מצטרפין לכשיעור ביצה לטמא אחרים. דאע"ג דכל השבולת אין בה כביצה. אפ"ה אם בגזע ההוא מחוברין כמה שבלים. וכולן יחד כביצה. כיון שחיבורי שמים הוא. ודרכן להאחז יחד. כולן הו"ל חיבור ומצטרפין [כרפ"ג דטבו"י]:

סעיף כב
ר אליעזר אומר אף הסיג של רצפות

כמין קמח דק שבכמה עלי ירקות. ובר"ש בשם הערוך פי' שהוא העפר הדק של רצפת האדמה שנשאר על שרשי הירק כשעקרוהו. גם הוא שומר רטיבות של הפרי. מחשב שומר:

סעיף כג
הרי אלו מיטמאין ומטמאים ומצטרפין

דכולן הו"ל שומר. ומדהשתא מפרש במשנה ג' מהו יד ולא שומר:

סעיף כד

מדאינן רק יד. דכיון דכבר נתיבשו השרשים לא מחשבו תו שרשן לשמור רטיבתן. רק שע"י שהשרשין מחוברין בהן נוח לאחזן בהן:

סעיף כה
ויד הפרכיל

פרכול הוא ענף שבגזע הגפן. ובהפרכיל תלויין כמה אשכולות:

סעיף כו
טפח מכאן וטפח מכאן

מימין ומשמאל להאשכולות התלויין בה. אבל טפי לא. מדהו"ל יותר מצרכיה [כסוכה דף י"ד א']. כך כתב עטרת ראשי הגאון זצוק"ל. ונ"ל דה"ה בפחות מטפח לא מחשב יד. דמדמשאה כבד. א"א שנשאר באין במקום אחיזה רוחב טפח:

סעיף כז
יד האשכול

הוא העיקר של האשכול שהגרגרין תלויין בה:

סעיף כח
כל שהוא

אפילו פחות מטפח [כך כתב הרא"ש]. ונ"ל דה"ט דמשום דאשכול יחידי קל. נוח לאחז בעוקץ אפילו הוא קטן [והר"ב פי' דבפרכיל רק עד טפח הוה יד. ובאשכול אפי' ארוך הרבה הוה יד. ולא זכיתי להבין. דהרי מיירי ע"כ שבהפרכיל מחוברין אשכולות. דאם לא כן לא הוה מקבל טומאה כלל. וא"כ כלפי לאיי. והרי איפכא מסתברא וכדאמרן]:

סעיף כט
וזנב של אשכול שריקנו

מענבים. ונשארו גרגרין בראשו ג"כ שיעור אחיזתו בכ"ש אפילו בפחות מטפח. וקמ"ל דלא תימא כיון שנשארו בהזנב כמה עוקצין קטנים של הגרגרין. ואין נוח לאחזו שם. ולבעי שיעור אחיזה טפי קמ"ל:

סעיף ל
ויד המכבד של תמרה

הוא ענף של עץ התמר. שבכל ענף מחוברין כמה לולבין ובין לולב לחבירו גדלין

התמרים והשרביטין. וכל הענף עם הלולבין המחוברין בו נקרא מכבד. מדאפשר לטאטא ולכבד בו הבית [עיין סוכה דף מ' ע"א רש"י ד"ה יצאו]:

סעיף לא

ארבעה טפחים

דמדהוא כבד הרבה צריך טפי ליד [ועיין כלים פכ"ט מ"ז]. אבל טפי לא:

סעיף לב

וקנה של שבולת

הוא התבן שבראשו השבולת עם הגרעינין:

סעיף לג

ויד כל הנקצרים

נ"ל דה"ט דכל שבלים הנקצרים. ממלא כפו קוצר ומניח טפח סמוך לשבולת. וטפח למטה שלא יחתוך ידו במגל. הרי ג' טפחים:

סעיף לד

ידיהם ושרשיהם כל שהן

בכל אורך שיהיה בין ארוך או קצר. דכיון שעקרו או תלשו. אינו מקפיד כמה ישאר בשבולת:

סעיף לה

ומלעין של שבולין

הוא השער שבראש השבולת:

סעיף לו

הרי אלו

מדכולן אינן רק ידות. לאחוז הפרי על ידן:

סעיף לז

מיטמאים ומטמאין ולא מצטרפין

מדאינן לא יד ולא שומר:

סעיף לח

שרשי קולסי הכרוב

נ"ל דקולסא היינו כובע מלחמה. העלם בלשון אשכנז כדמתרגמינן וכובע נחושת בראשו. וקולסא דנחשא ברישיה. והיינו משום דעלי ראשי הכרוב מתפשטין כפופין לכל הצדדין כעין כובע מלחמה. ור"ל הכא השרשים של ראשי הכרוב. קרויט שטרענג

בלשון אשכנז. ואין דרך להניח השורש בראשי הכרוב. מדבלא זה יכול לאחזו שפיר בעליו שענפין סביב לו מכל צדדיו:

סעיף לט

וחלפות תרדים

מיני עשבים הנאכלין הן. ומניחין שרשיהן בארץ כדי שיחליפו ויגדלו שוב אחרים תחתיהן בשנה הבאה:

סעיף מ

והלפת

שרשי רובען גם כן רגילין להניח שרשיהן בארץ:

סעיף מא

את שדרכם ליגזז

כלומר וכן כל הגידולין שדרך לגזזן ולהניח שרשיהן בארץ. לא מחשב כיד. אע"ג שהוא עקרן ורוצה שיהיה כיד. בטלה דעתו אצל כל אדם [כפסחים מ"ד א']:

סעיף מב

ונעקרו

דס"ל דמדעקרן וגלי דעתיה דניחא ליה שיהיה כיד. לא אמרינן דבטלה דעתו:

סעיף מג

והלפת

דהנך א"צ להשורש להיות להן יד. מדבלא זה יכול לאחזן שפיר. וכן חלפי תרדין מטמא ר"י לגמרי כשאר אוכל. מדנאכל עם התרדין כמפורש בתוספתא:

סעיף מד

כל ידות האוכלין שבסכן בגורן

שנדרכו בדישה ע"י רגלי בהמות. או ע"י חביטי מקלות. ועי"ז אין הידות עוד חזקין כדי לטלטל השבולת על ידן:

סעיף מה

ר' יוסי מטמא

מדעדיין ניחא ליה בחיבורן. כדי להפוך התבואה על ידן בעתר. והיינו מזלג. ונ"ל דטעמייהו דרבנן. דכיון דידות גמרינן מדכתיב לכם לכל צרכיכם [חולין קי"ח א']. וכיון דבסכן גלי דעתיה דלא צריך להו לידות. דהרי כיון שדשן. לא אסיק אדעתיה שישאר עוד אחר הדישה גרעינין בהשבלים. שיצטרך להפוך השבלים בעתר. ואע"ג דהשתא על

כרחך נשארו גרעינין בהשבלים. ואף שבסטן. אכתי חזו להפכן בעתר. אפ"ה כיון שלא בכוונה נשארו בהן הגרעינין. לא מחשבו ידות. והכי קיי"ל:

סעיף מו
פסיגה

פסיגה הוא כמין אשכול קטן שבו ב' או ג' גרגרין והפסיגה מחוברת לאשכול גדול. ולקט כל הגרגרין מהאשכול הקטן:

סעיף מז
טהורה

ר"ל לא מחשב הפסיגה כיד להאשכול הגדול. אע"ג שנשארו כמה גרגרין בהאשכול הגדול:

סעיף מח
שייר בה גרגיר אחד

בהפסיגה:

סעיף מט
טמאה

ר"ל הו"ל הפסיגה יד. ונ"ל דקמ"ל דאף שבהאשכול הגדול לא נשאר שום גרגר. לא אמרינן דבטל פסיגה לגבי אשכול הגדול. וכליתא דמי. ולא מחשב יד קמ"ל:

סעיף נ
שרביט של תמרה

כבר אמרנו לעיל שענף של עץ התמר נקרא מכבד. ובכל מכבד גדלין הרבה לולבין. ובין לולב לחבירו גדלין התמרים בשרביטין דקין:

סעיף נא
שריקנו טהור

ר"ל לא מחשב השרביט הזה כיד להמכבד. אף שנשארו בהמכבד עוד כמה שרביטין שבהן תמרים:

סעיף נב
וכן בקטניות

שג"כ כך דרך גידולו. שבענף א' גדלין כמה שרביטין. ובכל שרביט יש בתוך חללו כמה קטניות. ולכן שרביט וכו':

סעיף נג
טהור

ר"ל אין השרביט זו יד לשאר השרביטין שבהן קטניות:

סעיף נד
רבי אלעזר בן עזריה מטהר בשל פול

מיהו פולין גם כן הם בכלל קטניות. שגם פולין דרך גידולן הוא כך. ואף שמחוברין גרגרין בשרביט. אין השרביט להן יד. שהפולין גסין ונוח לנקותן מהפסולת. גם כשאין מחוברין לשרביט:

סעיף נה
ומטמא בשל קטניות

בנשאר גרגר א' בהשרביט. דמדהגרגיר דק וקשה ליטלו. להכי הו"ל השרביט יד להגרגיר:

סעיף נו
מפני שהוא רוצה במשמושן

לאחוז בהשרביטין כשירצה לנקות הקטניות מהאבק ופסולת [וכן מסיק בחולין קי"ט א' דטעמא משום יד:

סעיף נז
והכלוסים

מין קטניות. וי"א מין תאנים. וכן מסתבר דמלבד דלקטניות אין עוקצין. הוא גם כן דבר הלמד מענייננו דבתאנים מיירי:

סעיף נח
והחרובים

זאד שאטען ונקראין כך מדהן רפואה לאוכלן מי שיש לו כאב הזאד ברעננען ומדדומה הפרי ג"כ לקרן תיש. קראוה בארצות פולניא באקם הארן:

סעיף נט
הרי אלו מיטמאין ומטמאין ומצטרפין

מיטמא ומטמא ומצטרף. ובתוספתא מפרש מדנשלק עמו. ור"ל דאע"ג דבפני עצמן לא חזו לאכילה. עכ"פ אגב הפרי עצמה מתאכלת [הר"ש]:

סעיף ס
עוקצי האגסין

בירן בלשון אשכנז. ששולים שלו דק. ולכן רגילין לאחזו בעוקץ. משא"כ תפוח ואתרוג שהעוקץ שלהן מחובר בשקוע. להכי אינו מהודק כ"כ לאחזו שם:

סעיף סא
והקרוסטמלין

וואלדעפפעל והן קטנים:

סעיף סב
והפרישין

קוויטען אמרינן בירושלמי למה נקרא שמו פרישין. מדאין לך מין פרי עץ פריש לקדרה [ר"ל שאינו ראוי לאכילה עד שיבשלנו]. אלא זה בלבד. ונקראים בש"ס גם כן בשם חבושין. כדאמרינן [ביצה כ"ו ב'] וכן אתה מוצא באפרסקין וחבושין:

סעיף סג
והעוזרדין

מיספעלן בלשון אשכנז. כל הנך שיעור עוקציהן כפי מה שהן. מדהן פירות קטנים נוחין לטלטל גם בעוקץ קטן [ולהרא"ש טפח דנקט אחר דלעת. גם אהנך קאי. וקשה לי דא"כ הל"ל ועוקץ דלעת]:

סעיף סד
עוקץ דלעת

יונית דוקא:

סעיף סה
טפח

דמדהוא גדולה. צריך לה כדי אחיזת היד לטלטל בעוקצה:

סעיף סו
עוקץ קונרס

מין ירק מר שמתמתק בבישול:

סעיף סז
טפח

להכי לא כלליה בהדי דלעת. מדפליג עלה ראב"צ:

סעיף סח
הרי אלו מיטמאין ומטמאין ולא מצטרפים

אכל הנך דתנא בבבא זו קאי. דכל א' מהנך לפי שיעור עוקץ שלו מחשב יד:

פרק ב

סעיף א
זיתים שכבשן

ששרן ביין או בחומץ או מי מלח. כדי לקיימן:

סעיף ב
בטרפיהן

ר"ל שכבש הזיתים עם העלין המחוברין להן. [ולרבינו תוי"ט במשנה ב' מיירי הכא שאין העלין מחוברין להם. ולפענ"ד נראה דאין להקשות א"כ פשיטא דלא מחשבו חיבור. י"ל דסד"א דאף דאינן מחוברין נחשבו חיבור. כמו במקפה ושום ושמן דהוו חיבור [כטבו"י פ"ב מ"ג]. קמ"ל דעלין שאני דאינן אוכל כלל ורק למראה הן. מיהו מדקאמר בטרפיהן. משמע טפי שעלין הן של הזיתים. דהיינו שמחוברין להן]:

סעיף ג
טהורים

ר"ל אין על העלין לא דין יד או שומר:

סעיף ד
לפי שלא כבשן אלא למראה

דכשמחוברין בהן העלין. יהא מראיתן יפה כאלו נתלשו מקרוב. אבל לא התכוון כדי לאכול העלין עם הזיתים או כדי לשמור הזיתים מקלקול. או כדי לאחוז הזיתים בהן [והקשה הר"ש מ"ש מחלפת תרדין [פ"א מ"ד] דמטמא ר' יוסי בהשאירן מחוברין כדי לתלותן בהן בחופתו [כתוספתא שם]. אע"ג דג"כ אינו רק למראה. ותו דהחם לאו משום מראה השאיר העלין בהפרי. רק כדי לחלוחן בה. והו"ל שפיר יד. ול"מ היה נ"ל דבלא זה התם שאני דגם הפרי עצמו תלה למראה. לפיכך גם העלין שבו כשהן גם כו למראה. נחשבין יד. משא"כ הכא. הפרי מיוחד למאכל ואיו הנילה שבו למראה בעלמא מחשב יד]:

סעיף ה
כשות של קשות

ר"ל השער הקטן שגדל על פני הקישואין:

סעיף ו
והנץ שלה

יש מין קישואין שיוצא מראשן כמין שושן קטן. כמו שיש לאיזה מין אתרוגים. והוא נקרא נץ:

סעיף ז
טהורה

דאינן משתמשין לא ליד ולא לשומר:

סעיף ח
טמאה

אי"ל דטעמא דר"י משום דכשהן לפני התגר. ניחא ליה בהשער והנץ. שעל ידן נראין הפירות רטובין ויפין. דא"כ בזיתים בטרפיהן ברישא למה לא פליג נמי ר"י. דאי"ל דר"י ארישא נמי קאי. דהרי קאמר כל זמן שהיא. ואי קאי נמי ארישא הול"ל כל זמן שהן. ותו דא"כ הוה ליה לת"ק למכלל תרווייהו ולומר טהורים. ועל זה הו"ל לר"י למפלג ולומר כל זמן וכו'. אלא נ"ל דטעמיה דר"י משום דנוח לו לאדם לקנות דברים שלא משמש בהן יד כל אדם. והנך פירות כיון שנשאר עליהן השער והנץ. ניכר שלא היו הידים מטפחות בהן. דעל ידי המשמוש. השערות נושרות. וס"ל לר"י דמה"ט חשבינן להשערות והנץ כשומר הפרי שתהיה חריפא זבינא טפי. ומשום הכי לא דמי לרישא. דהתם אינן רק ליפות מראיתן. ואין בזה צורך כל כך [והרא"ש כתב דה"ט דר"י משום דהקישות הוא פרי רפה שמתקלקלת על ידי רבוי משמוש ידי הקונים. ועל ידי אותו שער ונץ שבראשו לא יתעכבו תחת ידי הקונים. וגם לפי פי' זה יתורץ הקושיא למה לא פליג ר"י ברישא. די"ל דהכא דוקא ששומר הפרי שלא יתקלקל שפיר מחשב שומר. משא"כ ברישא שאין העלין שומרים הפרי מקלקול רק שעל ידי העלין יהיו נראין יותר יפין. זה לא מחשב שומר. רק דלא זכיתי להבין. דתינח שער שהוא על כל פני החיצון של הפרי. אבל נץ שהוא רק על מקום קטן שבראשו. והאיך על ידו תשמר הפרי מלהתמעך. ודוחק לומר דכשהנץ בראשו. יאחזנו בנץ ולא תתמעך הפרי על ידי אחיזה. ליתא. דכיון דהפרי רך אם יאחזנו בנץ תתנתק הפרי הכבד מהנץ. והגאון ר' א"ו זצוק"ל פי' דע"י הקשות והנץ ישמר הפרי מלכלוך וטינוף. והר"ש והר"ב הרכיבו ב' הפרושים. וכתבו שכיון שהפרי

רכה. מתלקלת על ידי משמוש ידי הקונים ועל ידי השער והנץ נשמרים מכל לכלוך וטינוף. וגם זה לא הבנתי. האיך ע"י השערות שהן על פני הפרי אחת הנה ואחת הנה ונמוכין מאד. האיך עי"ז ישמר כל פני הפרי מלכלוך כאלו מונחת כולה בקופסא. אמנם לכל מו"מ הזה מחוי לן הש"ס במחוג [תענית כ"ד א'] דקאמר דרב יהודה כדמטי וכו'. או להך מתני' זיתים שכבשן בטרפיהן. אמר הויות דרב ושמואל קא חזינא הכא. ר"ל הרבה יש לעייו בה מ"ט דר"י. ולמה לא פליג נמי ארישא]:

סעיף ט

כל הגלעינין

ר"ל כל הגרעינין. דלמ"ד ורי"ש מתחלפין:

סעיף י

ומטמאות

דכיד חשבינן לה ולא כשומר [ותמה הרא"ש האיך על ידי הגרעין שהוא בפנימית הפרי יחשב יד. ולפיכך כתב דמסתבר טפי כגירסת הרמב"ם דגרס ומצטרף. ומטעם דהו"ל שומר. אמנם בפי' הרמב"ם שלפנינו גרס כגירסת הספר. וכן נראה מהרמב"ם בחיבורו [פ"ה מאוכלין הי"ג]. ונ"ל דעל כרחך נכוף אזנינו לשמוע. דאע"ג דהגרעין טמון תוך הפרי. אפילו הכי כיון שכשהגרעין בתוכה נוחה להאחז ולא תתמעך בין אצבעותיו. להכי דינה כיד. וכן מוכח נמי מגרעין תמרה יבישה. דאמרינן לקמן במשנה דאינה מצטרפת. דמשמע דאבל מטמאה ומיטמאת. ועל כרחך משום דהוה יד. ומטעמא דאמרן]:

סעיף יא

גלעינה של רוטב

של תמרה לחה. ונקראת לחה כל שראויה למוץ גרעינתה [כספ"ג דטבו"י]:

סעיף יב

אע"פ יוצאה

נ"ל דר"ל דאע"ג שהגרעין מונח רפוי תוך הפרי. וכשיקבע הפרי יהיה הגרעין יוצא ונופל:

סעיף יג

מצטרפת

דמדראויה למצצה. הו"ל גם הגרעין כאוכל. אע"ג שאינה אוכל כולה. רק מוצץ ממנה השרף וזורק השאר. ואפ"ה כולה דינה כאוכל. ואע"ג דעכ"פ הגרעין רפוי ואינו מחובר למאכל. אפילו הכי כיון דדייניגן להגרעין כמאכל. לא גרע גרעין זה מגרעינין שתוך

הרימון. דאע"ג שהן מופרדין זה מזה. אעפ"כ כיון דהקליפה מסבבן מצטרפין [כמ"ו]. כל שכו הכא שהגרעין מוקף ממאכל מכל צד:

סעיף יד

של יבשה אינה מצטרפת

אבל מיטמא ומטמא כשאר יד:

סעיף טו

לפיכך חותל

הוא קרום הדק שחותל ומסבב הגרעין:

סעיף טז

של יבשה מצטרף

משום דביבשה הקרום ההוא דק ונאכל אגב הפרי. ולפיכך הוא כאוכל:

סעיף יז

ושל רוטב

כשהתמרה רטוב. הקרום הוא מר ונזרק [כך כתב הראב"ד פ"ה מאוכלין. והרמב"ם שם כתב דלהכי יבשה מצטרפת. משום דביבשה הקרום דבוק בהמאכל. אבל בהרטוב הקרום עומד נפרד מהמאכל. ולא הבנתי יפה דברי רבינו דאם כן מה לפיכך. ויש ליישב. ועמ"ש לעיל סי' י"א]:

סעיף יח

גלעינה שמקצתה יוצאה

בולטת ויוצאת מפרי:

סעיף יט

שכנגד האוכל

משמע הא שלא כנגד המאכל איו מצטרף ואע"ג דלעיל אמרינן שיוצאת מצטרפת היינו רק כל מה שהוא נגד האוכל. אמנם ל"מ היה נ"ל דלפי פירושינו הנ"ל סי' י"א. מעיקרא לא קשה ולא מידי. דמדקאמר לעיל שיוצאה. ולא קאמר שיצאה מקצתה. ודאי משמע כולה. וגם מדלא קאמר שיצאה רק שיוצאה הא ודאי ר"ל שאפשר לה לצאת היינו שמונחת רפוייה תוך המאכל:

סעיף כ

עצם שיש עליו בשר שכנגד האוכל מצטרף

שמה שיש מהעצם תוך המאכל מחשב שומר הא מה שבולט ויוצא אינו רק יד:

סעיף כא
היה עליו מצד אחד

שאין הבשר מקיפו רק החתיכה יש בצד א' בשר ובצד הב' עצם דבוק זה בזה:

סעיף כב
רבי ישמעאל אומר רואין אותו כאילו הוא מקיפו בטבעת

ר"ל אם יש בעובי חתיכת הבשר כדי להקיף העצם בעובי חוט הערב. אז מצטרף. ונ"ל דמדהוה סגי אי הוה אמר כאילו הוא מקיפו ומסיים כטבעת ש"מ דלר' ישמעאל א"ל שיכסה הבשר כל חלק העצם שכנגד המאכל בעובי חוט ערב אלא די בשיהיה בהבשר בכדי להקיף העצם בחוט ערב. אז מצטרף כל חלק העצם שכנגד הבשר:

סעיף כג
וחכמים אומרים שכנגד האוכל

אף שאין בו בכדי להקיף העצם ומפרש בתוספתא. איזה כנגד האוכל אם יש שם חלול עד חללו. ר"ל כל מה שיש בהעצם תחת חתיכת הבשר עד חלל של עצם. ואם אין שם חלול אין טמא רק חיסומו ר"ל אותו קליפת העצם שתחת הבשר. שהבשר סוגרו ומכסה אותו [כמו לא תחסום שור בדישו. והרמב"ם שם כתב רואין אותו כאלו הוא חוט אזוב. ואולי היה לרבינו גירסא אחרת בתסופתא]:

סעיף כד
כגון הסיאה

פעפפער קרויט:

סעיף כה
והאזוב

איזאף בלשון אשכנז וגם הוא ראוי לאכילה ומקבל טומאה [כפרה פי"א מ"ה]:

סעיף כו
והקורנית

טימיאן בלשון אשכנז שגם הנך רק מה שכנגד האוכל מצטרף עד חללו ולא יותר וכן מפורש בתוספתא [מיהו נ"ל ל"מ דחכמים דמשנתינו כחכמים דתוספתא ס"ל דקאמרי אפילו אין עליו בשר אלא כפול גורר כולו לטומאה דודאי אין ר"ל במלת כולו שיהיה גם חלק העצם שאינו נגד הבשר כשומר ליתא דהיכי ס"ד שיהיה שומר מה שאינו נגד הבשר אלא מה דקאמר כולו היינו אותו חלק העצם שכנגד הבשר אף שאין בהבשר כדי להקיף העצם א"כ זהו ממש דעת חכמים במשנתינו דקאמרו שכנגד האוכל מצטרף.

ולא קאמר רק מה שכנגד וכו'. ש"מ דמחמרו טפי מר' ישמעאל ודו"ק. והא דקאמרו כגון הסיאה. ולא קאמרו וכן הסיאה וכו'. היינו טעמא משום דברישא בעצם שמובלע בבשר. שפיר קאמר שכנגד האוכל מצטרף. דהיינו רק שמובלע מאורך העצם תוך הבשר מצטרף. אבל הכא בהיה עליו מצד א'. דהיינו שהיה שטח העצם דבוק בשטח הבשר. סד"א דבהיה שטח העצם רחב יותר משטח הבשר פליגי. דלרבי ישמעאל אם יש בהבשר בכדי להקיף העצם. אז גם מה שאין בשטח העצם נגד הבשר מצטרף. ולחכמים אינו מצטרף רק מה שיש בשטח העצם נגד שטח הבשר. אבל מודו חכמים דכל עובי העצם שהוא כנגד הבשר מצטרף. להכי קאמר כגון הסיאה וכו'. דכולן אין שטח עובי הקנה רחב יותר מגרעין המאכל שדבוק בהן. ואפילו הכי איצטרכו רבנן לומר גבייהו דרק מה שכנגד האוכל מצטרף. דהיינו ודאי רק אותו משהו מהקנה שדבוק בגרעין. ולא כל אורך קנה. ש"מ דכנגד האוכל דקאמרו רבנן. לאו היינו מה שהוא שטח האוכל. רק מה שהוא מארכו נגד האוכל ולא כל ארכו. אף שהוא נגד האוכל. ודוק]:

סעיף כז

הרמון

גראנאטאפפעל:

סעיף כח

והאבטיח

מעלאנע:

סעיף כט

אינו מצטרף

ר"ל מה שנימוק ממנו אינו מלטרף להאוכל מדאין הנימוק ראוי לאכילה. וגם פשיטא שאין בו לא דין יד או שומר:

סעיף ל

אינו מצטרף

ר"ל אין הנימוק מצטרף להשלם שיעור כביצה לטמא אחרים. [והקשה רבינו תוי"ט דהו"ל זו ואצ"ל זו. ולא הבנתי. דהרי ודאי ס"ד כיון דשלם מב' צדדין יצטרף מה שנימוק באמצע. והוה שפיר לא זו אף זו. וכל שכן לפי מה שפי' הרא"ש דמכאן ומכאן ר"ל שהפרי שלם סביב. ורק בפנימיותו נימוק. א"כ ודאי דבכה"ג ס"ד דמדכולו מבחוץ שלם יצטרף כולו. אמנם אי קשיא הא קשה לי אי מלת אינו מצטרף. אמה שנימוק קאי. למה פלגינהו תנא לב' בבות. והכי הול"ל נימוק מקצת בין מהצד או מאמצע אינו מצטרף.

לכן נראין דברי רבינו הרמב"ם. שפי' האי אינו מצטרף דסיפא דר"ל אין הצדדין השלמין מצטרפין. ונראה דגם לרבינו הרמב"ם נימוק מקצתו דרישא היינו בין מן האמצע. בין מן הצד. וגם לפי פי' זה הוה סיפא שפיר לא זו אף זו. דלא זו דאין הנימוק חשוב כאוכל שיצטרף הוא עצמו להאוכל. אלא אפסוקי נמי מפסיק שלא יצטרפו האוכלין שמפריד הנימוק ביניהן]:

סעיף לא

הפטמא של רמון

הוא השושן הקטן שיש בראש הרימון. כמו שיש באתרוג [ועיין מג"א תרמ"ח סק"ח]:

סעיף לב

והנץ

הוא כמין שער ירוק ככרכום שגדל סביב לשושן הרימון:

סעיף לג

אינו מצטרף

אבל עכ"פ הו"ל יד. ולא דמי לנץ כישות לעיל דאפילו יד לא הוה [כמ"א]. דהתם מדכבוש נתרכך. ואי אפשר לאחוז הפרי על ידו. ואי התם בקישות שאינה כבושה מיירי. אפ"ה יש לחלק דבשלמא קישות שהיא בעצמה פרי רך כמ"ש הר"ב וכל המפרשים שם. אי אפשר לאחוז בשער שלה ושלא תתנתק הפרי מהשער. משא"כ רימון קליפתו קשה. ויכול שפיר לאחזו בשער שבראשו. ולפיכך מחשב שפיר יד:

סעיף לד

ר' אליעזר אומר אף המסרק

הוא כעין שפת כוס שבולט בראש הרימון סביב השערות הנ"ל. ושפת כוס זה עשוי כמסרק עם שינים:

סעיף לה

טהור

דאינו לא יד ולא שומר להרימון. משא"כ כשינטל פיטמתו יתרקב מהר. ולרבנן מסרק כגוף של הרימון הוא. ומצטרף:

סעיף לו

ומצטרפות

מדהו"ל שומרים להפרי. שע"י הקליפה לא תתרקב הפרי וגם לא תתלכלך. מיהו קליפה לחה ירוקה שע"ג קליפת האגוז. אינו מצטרף. מדהו"ל שומר לשומר [כחולין קי"ט ב']:

סעיף לז
בין קדורה

נקובה:

סעיף לח
מצטרפות

מדהיא עצמה אוכל:

סעיף לט
וקדורה אינה מצטרפת

דמדנתנקבה תו אינה שומרת הבשר מרקבון. ונ"ל דעכ"פ דינה כיד:

סעיף מ
והחיצונה

היא הקליפה הדקה ביותר:

סעיף מא
בין כך ובין כך טהור

מדנקלפת ונופלת מאליה. וא"כ גם כיד לא הוה. אמנם לרש"י [חולין שם] היינו טעמא מדאין שומר ע"ג שומר. וא"כ י"ל דעכ"פ דינה כיד. וקיי"ל כר' יהודה [רמב"ם פ"ה מאוכלין]:

סעיף מב
המחתך

דלועין או בצלים או בשר:

סעיף מג
אע"פ שלא מירק

שלא גמר החתוך להפריד החלקים זה מזה לגמרי:

סעיף מד
אינו חבור

דידוע דבבישול יתרכך ויתמעך הדיבוק שבין החלקים. ואע"ג דהשתא עדיין לא נתבשלו. אפ"ה כיון דלא איכפת ליה בדבוקן. להכי גם קודם שנתבשלו כמפורדין דמי:

סעיף מה
לכבוש

בחומץ או מי מלח חריפים:

סעיף מו
ולשלוק

שליקה הוא בישול מרובה. וע"י הנך תרתי אף שנתרכך הדיבוק. בתחלת הכבישה ובתחלת הבישול. שוב יצטמק ויתקשה בסוף. ומדניחא ליה בכביצה גמורה ובשליקה. הרי ניחא ליה ג"כ בדיבוק ולא התחיל לחתך רק כדי ליתן טעם בקדרה:

סעיף מז
ולהניח על השלחן

ר"ל או שלא חתכן או שלקן על דעת לכבשן או לשלקן. אלא הפריד קצת חלקי הפרי זה מזה. כדי להניחו כך על השולחן מופרדין רק קצת כדי שיהיה נקל על המסובין ליקח חלק אחר חלק לכשירצו. ועכ"פ ניחא לי' שישארו החלקים מדובקין עד שיקחו המסובין:

סעיף מח
חבור

דכל אחת ואחת הוה יד לחברתה. א"נ כולן חשיבי כחתיכה א' ומצטרפי נמי [הרא"ש]:

סעיף מט
התחיל לפרק

שהי' לפניו כמה פירות. שכל אחד ואחד היה מופרד קצת כדי לשלחן שדינן כמחובר. והתחיל להפריד לגמרי החלקים זה מזה באיזה מהפירות. והשאר הניחן מופרדין רק קצת:

סעיף נ
אוכל שהתחיל בו אינו חבור

אותו פרי שהפריד ממנו קצת מחלקיו. גם שאר חלקי הפרי שמופרדין רק קצת אינן חיבור אע"ג שמדובקין עדיין קצת יחד. אבל שאר הפירות אע"ג שכבר מופרדין קצת. נחשבין כמחובר. ולא אמרינן כיון שהפריד אחת לגמרי. גלי דעתיה שגם הנותרות לא ניחא ליה בדיבוקן [ואין להקשות מלעיל (טבו"י פ"ג מ"א) באוכל שנפרם מחלקינן בין שאוחז בטמא או בטהור והשני עולה עמו. והכא אמרינן במחתך לבשל אף שלא מירק אינו חיבור. ולא מחלקינן בין אוחז בטמא או בטהור והשני עולה עמו. י"ל התם בנפרם ממילא שאני. (ונ"ל מה"ט בציעות הפת דמוכיחין רבותינו ז"ל מדין זה דלא יחתוך הפת כל כך עד שלא יהיה יכול להעלות כל הפת בהפרוסה שחתך). מיהו גם לפי תירוץ זה. עכ"פ מה דאמרינן הכא דבנתכוון לכבוש וכו' דהוה חיבור. על כרחך היינו רק באוחז

בטמא וטהור עולה עמו. דהרי כ"ש הוא מנפרם ממילא. ורק בהנך דקאמר הכא אינו חיבור. היינו אפילו אוחז בטמא וטהור עולה עמו. ודוק. ותמהני שלא ראיתי לאחד מרבותינו שירד לחלק בזה]:

סעיף נא

האגוזים שאמנן

ר"ל אגוזים שקצצן כשהן רכים עם העוקץ שלהן. ואמנן. ר"ל שגדלן וקשרן יחד בעוקציהן בחוט כדי לתלותן לייבשן. מדעדיין הם רכים:

סעיף נב

הבצלים שחמרן

היינו נמי שקשרן יחד בחוט. רק באגוזים דרך למתחן יחד על החוט כמין שורה [וזה נקרא אומן. כמו ויהי אומן את הדסה. וכן מצינו במשנה הולכין מאומן לאומן [פאה פ"ד מ"ד] שבכולן מלת אומן לשון המשכה היא. בין בהדרכת ילד. שמשכו אחר לימדיו. בין בשורה שנמשכת בקו שוה וישר]. משא"כ בצלים רגילין לקשרן יחד באגוז כמין צבור. כמו ויצברו אותם חמרים חמרים:

סעיף נג

הרי אלו חבור

ר"ל כחתיכה אחת הן חשובין:

סעיף נד

התחיל לפרק באגוזים

שא' מהאגוזים המקושרין יחד. התחיל לפרקה ולשברה. ועדיין נשאר קצת מהאגוז מחובר:

סעיף נה

ולפקל בבצלים

שאחת מהבצלים התחיל לקלפה ולאכלה ונשאר קצת ממנה עדיין קשור בהחבל:

סעיף נו

אינו חבור

ר"ל אותה הפרי שהתחיל לחתך ממנה קצת גם הנשאר ממנה קשור בהחבל אינו חיבור. אבל הפירות האחרות שלא התחיל בהן. חשובין עדיין כולן כחתיכה אחת [אולם תמוה מאד. דהיאך אמרינן הכא דאגוזים ובצלים שחיברן הרי הן חיבור. והרי כפירוש אמרינן [אהלות פ"ג מ"ד] דחיבורי אדם אינו חיבור. וכן פסק הרמב"ם [פ"ד מטומאת אוכלין

ה"ט]. וכן כתב נמי הרמב"ם בפ"ו מאוכלין הי"ב. והתבוננתי ואראה. שגם רבינו הראב"ד נתקשה בזה ומתוך כך במחילת כבוד רבינו זצוק"ל נכנס בדוחקים. לפרש שבצלים ואגוזים שחמרו ואמנן. היינו שהדביקן יחד בעודן במחובר. ועי"ז נתדבקו בגדולן יחד עוד פי' דאפשר דחמרו היינו כמו מעי חמרמרו. ור"ל דאע"ג שחמרן באש והתכוון לייבש הקליפה שלהן. אפ"ה הוה הקליפה חיבור לה. ואגוזים שאמנן. ר"ל שביקש להסיר אומן שלהן. דהיינו קליפתן. כמו והיו מלכים אומניך. עכ"ל הטהור שהוא כספר החתום. ורבינו כ"מ שם תירץ באופן אחר. דהא דקאמרינן חיבורי אדם אינו חיבור. היינו רק לענין הכשר. דבהוכשר א' לא הוכשר חבירו. ולא לעניו שכשיטמא א' לא יטמא חבירו. ובמחילת כבוד רבינו הא כמילתא בלא טעמא. דמ"ש הכשר מטומאה. ואדרבה הרי קיימא לו דהכשר וטומאה שוין. דיש יד לזה ולזה [כחולין קי"ח ב']. ותו דהרי משנה ערוכה לפנינו [באהלות פ"ג מ"ד] מעידה לנו להיפך מדברי רבינו. וגם הרמב"ם הביא הדין ההוא וכמש"ל. ועתה לכו חזו מפעלות אלהים. איך פסחים בזזו נז. כי העיר והאיר ד' עיני ננס כמוני. דבלא זה קשה מה ענין למשנה זו במכילתין. והרי אנו כל תנויי דידן בעוקצין איירינן. והאיך פסק בינתיים משנה זו דאיירי לענין צירוף אוכלין. והך דינא מישך שייך טפי לסדרה במסכת טהרות או בטבול יום. ודי לנו צער להקיא בחלב שינקנו משדי אמנו בשנראה כל פרק זה. וגם בפרק זה בסופו איזה משניות שהן כעורבא פרח לענייני מכילתין. אם לא שנאמר דאגב דזוטר דינייהו דעוקצין. להכי בחדא מחתא מחתינהו בהדי הנך מילי מעלייתי. אבל האיך נימא דגם משנה זו. דלעיל ולתתא מינה בידות מיירי. ומה לענין צירוף אוכליו ביניהו. אלא אמינא ידרוש מעליון ותחתון ויגיד עליו ריעו דגם הך משנה דבין הביניים כוותה דהנך רק בידות קמיירי. דרק לענין ידות הוה ב' חתיכות שדיבקו חיבור. ומשום דלא גרע מידות כלים שגם כן הם חיבורי אדם. ואפילו הוו חיבור [כהרמב"ם רפי"ז ורפ"כ דכלים. ורבינו כ"מ לא ציין מקום מוצא הדברים. אבל הוא דבר המבואר בכמה מקומות בסדרן. ובפרטות פ"ג דכלים סוף מ"ד. ושם פ"ד מ"ג ושם פ"ה מ"ב. ועוד בדוכתי טובי]. ולפיכך ב' החתיכות שחיברן. אינן חיבור רק לענין להיטמא ולטמא ולא לענין צירוף. ובזה יתיישב נמי כל פרק כ"ט דכלים דחורז תנא ושונה כמה מיני חיבורי אדם דהוו חיבור. [ועיין רבינו תוי"ט שם מ"ח ד"ה יד] וכ"כ בשלהי מסכת פרה. אשכחנא כמה מרגניתא כהנך דיש מהן דהוו חיבור. ובכולהו לפע"ד משום הכי הוו חיבור מדהו"ל כל א' כיד לחברתה. ומה"ט נ"ל דאם נעץ קינסא במאכל. להיות לו כיד. אע"ג שחיבורו בידי אדם. דין יד להך קינסא להיטמא ולטמא. דאין סברא לומר דדוקא עוקץ שמחובר בטבע מחשב כיד. דמ"ש זה מזה. דוכי חיבור

בטבע כתב רחמנא. רק לכם לצרכיכם כתוב. ומינה ילפינן ידות [כחולין קי"ח א']. וא"כ מ"ש מחובר בטבע או בידי אדם. בין כך וכך לצרכי אדם הוא ואיתרבויי אתרבי. אבל אין להביא ראיה לדברינו דבידות אמרינן חיבורי אדם חיבור. מהא דאמרינו [כלים פי"ח משנה ו' ז' ח'] דכרע מדרס שחיברו למטה. כולה טמאה מדרס. וא"כ אי נימא דגם בידות אין חיבורי אדם חיבור. הול"ל דהמטה טמאה רק מגע מדרס. י"ל דאי משום הא לא אריא. די"ל דלעולם דגם בידות אין חיבורי אדם חיבור. ורק התם מדנטמא ואח"כ נתחבר. לא משום יד מטמאין המטה. רק מדנתחבר להכרע. הרי כולו כהכרע דמי. וכאלו כולו גוף א'. אולם מסברא דהמשניות שהבאנו לעיל מבואר הדבר באר היטב. וברוך ד' צורי המלמד ידי לקרב ואצבעותי למלחמה]:

סעיף נז

האגוזים והשקדים חבור

קליפתן חיבור להן כשאר שומר. אפילו נפצע הקליפה:

סעיף נח

עד שירסס

ר"ל עד שירצץ כל הקליפה שסביב להגרעין. לרסיסין דקין. אז אפילו מחובר עדיין להגרעין. אינו חיבור:

סעיף נט

ביצה מגולגלת

ר"ל ביצה צלויה קצת. וראוי לגומעה דרך הנקב שיעשה בקליפה:

סעיף ס

עד שיגוס

שיגום גרסינן. מלשון גוממו עם השופי [חולין צ"ב א']. ור"ל הכא עד שיחתוך קצת מהקליפה. שיהיה יכול לשתותה דרך שם. אז גם שאר חלק הקליפה שנשארת עליה אינו חיבור. דמדנפתח חלק קצת מהקליפה. תו אין כל הנשאר דין שומר משום שלחלוחית שבביצה שותת ויוצא דרד הנקב שבקליפה:

סעיף סא

ושלוקה

מבושלת הרבה:

סעיף סב
עד שירסס

דבנשלקה בישול מרובה. אף שיש נקב גדול בהקליפה. המאכל נשאר בתוכה. והו"ל חיבור עד שירצץ כולו. וכקליפי אגוזים לעיל [וער"מ]. ולהרא"ש עד שיגום גרסינן ברישא. והוא מלשון מגיסה בקדרה [מכשירין פ"ה]. ור"ל עד שיפריד המאכל שבתוך הקליפה מהקליפה. כדי לערבו (בקליפה) עם מלח ולגומעה מתוך הקליפה עצמה. דמשהפריד המאכל. אף שעדיין הוא תוך הקליפה הו"ל כמאכל הנתון תוך כלי. שאין על הכלי לא תורת יד ולא תורת שומר. אבל שליקה מיד כשהחתיל לשבר הקליפה. תו לא הוה הנשאר חיבור [עכ"ל הרא"ש. ור"ל דה"ט דכיון דנשלקה כולה נפרדת מהקליפה. וכמאן דמונח בקופסא דמי. ואת"ל א"כ אפילו בשהקליפה כולה שלימה לא נהווה חיבור מה"ט. דאטו במונח בקופסא שלימה נחשב הקופסא כשומר ויהא נחשב חיבור. י"ל דכיון דהקליפה שלימה סביב בטבע כבתחלה. שומר מעליא הוא. אף שמופרדת בפנים. דמדהוא בטבע כך לא דמי כלל לכלי. ולפ"ז לפי' קמא שלוקה חמורה ממגולגלת. ולהרא"ש שלוקה קילא ממגולגלת. דבשליקה א"צ שיגיס וסגי משירסס. ולכאורה להרא"ש הלשון קצת דחוק. דא"כ מה עד שירסס. משירסס הול"ל [ועיין ב"מ דף פ"ח ב']. ואת"ל הרי גם לפי' האחר דמגולגלת חמיר טפי. ואפילו הכי קאמר גבה עד שיגום ולא משיגום. י"ל התם עד שיגום קאי אמלת חיבור שהזכיר בסוף מ"ה. וה"ק דהוא חיבור עד שיגום. משא"כ להרא"ש דקודם ריסוק השלוקה הזכיר התנא שיעורא רבה דגיסת המגולגלת. טפי הוה ניחא דנימא בשלוקה משירסס אינה חיבור. וי"ל דגם להרא"ש לא קשה דאף דלדידיה שליקה קולא בחד צד ממגולגלת. דא"צ שיגוס. עכ"פ בחד צד תו חמיר שלוקה. דבמגולגלת סגי בשיעשה בה נקב. כדי ליגוס משם החלבון וחלמון. ובשליקה צריך עכ"פ שירסס כולה]:

סעיף סג
עצם שיש בו מוח חבור

העצם הו"ל שומר להמוח:

סעיף סד
הרמון

גראנאט. והוא פרי גדול כאפעלסינא. ומראית קליפתה אדמדמת. ראטהברוין בלשון אשכנז. והקליפה קשה קצת. ויש בתוכה כמה חדרים קטנים לארכה. כחדרי וועלשנוס. וכל חדר וחדר יוכל להפרידו מחביריו. ולכן נקראים החלקים פרודות. וכל חדר וחדר

מלא גרעינים קטנים מתוקים. והם נאכלים. והיינו דקאמר הכא רימון שפרדו. ר"ל שקרע חלקי הרימון זה מזה. ועדיין הגרגרין מהודקין תיך החדרים בקליפה. הקליפה הוה כשאר שומר חיבור להגרגרין שהן אוכל:

סעיף סה

עד שיקיש עליו בקנה

שיתנענעו ע"י זה הגרגרין ויתנתקו מהקליפה. דאז אף שעדיין הן תוך הקליפה. אין הקליפה חיבור להן. מדהן אז כמונחין תוך כלי:

סעיף סו

כיוצא בו שלל הכובסין

דרך הכובסין לשלול ולתפור יחד הרבה בגדים קטנים כדי שלא יאבדו. או שישלל יחד בגדים גדולים שהן של אדם א' כדי שלא יתחלפו בבגדי אדם אחר:

סעיף סז

והבגד שהוא תפור בכלאים

שתפרו לצורך מה בכלאים. ושניהן עשויין לנתקן בסוף זה מזה:

סעיף סח

חבור

לטומאה משום יד. אבל לא להזייה [כפי"ב דפרה מ"ט]:

סעיף סט

עד שיתחיל להתיר

אף שלא גמר דמעשה מוציא מיד מעשה [כספכ"ה דכלים]. ולהכי סגי בגלוי דעתיה דלא ניחא ליה בחיבורן:

סעיף ע

עלי ירקות ירוקים

ר"ל בעוד העלין ירוקין:

סעיף עא

מצטרפין

להמאכל שגדלין בו. מדחזו עדיין לאכילה. הו"ל שניהן כגוף א':

סעיף עב

ולבנים אינן מצטרפין

דמדנתלבנו העלין תו לא חזו לאכילה. ונ"לדעכ"פ מחשבי יד:

סעיף עג
ובחזרים

בקלחי חזרת. דאע"ג דהעלין שבראש החזרת בין ירוקים בין לבנים לא חזו לאוכל. עכ"פ העלין שומרים הקלח מלהתכמש. והו"ל שומר. [ולכאורה נראה דת"ק ס"ל בעלי כרוב לבנים שאין נאכלין רק על ידי הדחק דלא שמה אכילה. כר' יוחנן [שבת ע"ו א']. ובעלי חזירין ס"ל דלא עדיפי מסיב שלו. דלא מחשב שומר מדמשתמר כבר משורש הגדול שבו [כפ"א מ"ב]. אלא דאי אפשר לומר כן. דא"כ קשה הלכתא אהלכתא דהכא קיימא לן כת"ק [כהרמב"ם פ"ד מאוכלין]. והתם קיי"ל כריש לקיש בהא דאכילה על ידי הדחק שמה אכילה [כהרמב"ם פי"ח משבת]. ואע"ג דבכל דוכתא קיי"ל כר' יוחנן לגבי ריש לקיש לבר מתלת [כיבמות דף ל"ו א']. להרמב"ם גרסינן התם רב אושעיא דקיי"ל כוותיה לגבי ר' יוחנן. וכהך גירסא הביא רבינו כ"מ שם]:

סעיף עד
ובני בצלים

י"א שהוא עמוד חלול האמצעי הצומח מראשו בין הקנים היוצאין מראש הבצל. ועליו גדל הזרע [ובפ"ק מ"ה נקרא עמוד]. ויש מפרשים דכשיעמוד הבצל במקום לח. אע"ג שאינו מחובר בקרקע. יצמחו ממנו ג"כ קניו החלולין. והם נקראין בני בצלים:

סעיף עה
אם יש בהן ריר

הוא הליחה שבתוך הקנים:

סעיף עו
משתערין

לכשיעור כביצה לטמא אחרים:

סעיף עז
בכמות שהן

וא"צ למעכן. [ואין להקשות האיך אפשר שיצטרפו המשקה שבתוך הקנה. להקנה שהוא אוכל. הרי דוקא כל האוכלין מצטרפין תנן [כמעילה פ"ד מ"ה] אבל משקה ואוכל לא. וכן מוכח. דממ"נ אוכלין למשקין א"צ צירוף. דהרי משקה מתטמאה ומטמאה בכ"ש [כהרמב"ם פ"ד מאוכלין]. ומשקין לאוכלין. אף דמשקין חמור מאוכלין בשיעורא. דמשקין מטמאין לאחרים בכ"ש. ואוכלין איו מטמאין לאחרים רק ביש בהאוכלין כביצה. וא"כ הרי כל חמור מצטרף להקל [ככלים פ"ז מ"ג]. עכ"פ הרי משקין שיטמאו

דבר אחר. רק מד"ס הוא אבל מדאורייתא משקין טמאין אין מטמאין לשום דבר [כרמב"ם רפ"ז מאהט"ו]. האיך יצטרפו לכביצה אוכלין דחמיר. דעכ"פ מטמא למשקין מדאורייתא [כהרמב"ם שם]. וכ"ש הך ריר שבקנה. הרי כל מי פירות שאינן מז' משקין להרמב"ם [פ"א מאוכלין ה"ד] איו מקבלין טומאה כלל. והאיך יצטרף להקנה שהוא אוכל ומקבל טומאה ומטמא עכ"פ למשקין מדאורייתא. י"ל דהא דמי פירות אין מקבלין טומאה כלל. היינו בכבר נסחטו מהן. אבל הך ריר. כל עוד שהוא בתוך הקנה. הו"ל כקנה עצמה ונחשב כאוכל. ולהכי שפיר מצטרף להשלים שיעוריה]:

סעיף עח

אם יש בהן חלל

ר"ל אם הקנה היה ריקן:

סעיף עט

ממעך את חללן

ואח"כ משער:

סעיף פ

פת ספוגנית

נפוחה כספוג:

סעיף פא

בשר העגל שנתפח

כן דרכו כשיבשלוהו:

סעיף פב

משתערין בכמות שהן

דכל הטומאות כשעת מציאתן [כפ"ה דטהרות מ"ז]. וה"נ אמרינן התם [פ"ד דטהרות מ"ד] בהניח אוכל בחמה ונצטמק. או בגשמים ונתפח. בתר השתא אזלינן [ולכאורה משמע דהא דאמרינן בבשר עגל שנתפח בבישול דמשערין אותו כמו שהוא תפוח. היינו. שהמים שנבלעו בהבשר בהבישול מצטרפין להבשר. וכן הבין רבינו תו"ט [פ"ג דטהרות מ"ד ד"ה טמאים] דהמים עצמן שנבלעו בהבשר מצטרפין לשיעור כביצה של הבשר. ובמחילת כבוד רבינו א"א לומר כן וכמש"ל [סי' נ"ח]. ודוחק לומר דדוקא כשהמשקה בעין אין מצטרף להמאכל ולא בבלוע בו. ליתא. דהרי סתמא קתני [במעילה י"ז א'] כל שטומאתו ושיעורו וכו'. וכן [שם ע"ב] תני כל האוכלין וכו' וכל המשקין מצטרפין וכו' משמע ודאי דהא אוכלין ומשקין אין מצטרפין בשום גוונא. וכן מוכח נמי מדם

השרץ שם [ע"ש ע"א תוס' ד"ה אמר] ודוק. אלא הא דקאמר הכא דבשר עגל תפוח משתער תפוח היינו משום דהליחות שבבשר עגל עצמו. מתפשט ומתרחב בבישול. והוא הוא שמצטרף. וכ"כ במניחו בקרירת זמן גשמים בחוץ. מתרחב באויר שבנקבי הפארען שבהמאכל והאויר ההוא מצטרף [וכמ"ש שם בס"ד]. אבל המים שנבלעו בהבשר ממקום אחר אין מצטרפין להשלים שיעורו. וכן מדוייק גם כן מלשון הרמב"ם שם [בטהרות פ"ג מ"ד] שהביאו שם רבינו תוי"ט בעצמו. וכל מעיין שידייק בדבריו שם היטב יראה כי גם רבינו הרמב"ם כדברינו ס"ל]. ואע"ג דלכאורה אין ענין למשנה זו סמוך לדיני יד ושומר דמכילתין. אפ"ה נקט לה הכא אגב דלעיל מינה. דתני דכל שומר מצטרף לגוף הפרי. כ"כ בהנך מצטרף המיץ שבתוך קני הבצלים. והחלול שבפת ושבבשר התפוחים לגוף המאכל:

סעיף פג

קשות שנטעה בעציץ

שאינו נקוב. דלענין טומאה דינו כתלוש. ומיירי הכא שהוכשר הקישות ונטמאה. קודם שנטעו בעציץ או אח"כ:

סעיף פד

טהורה

נטהרה. דמדיצאה חוץ לעציץ. שואבת כח גידולה מהקרקע שתחתיה. מדאין מפסיק בינה לקרקע רק אויר. והו"ל כשתולין טמאין ששתלן דנטהרו [כספט"ו דתרומות]. אע"ג דהכא אין הקישות תחוב בקרקע. אפ"ה מחשב הכא לענין קבלת טומאה כמחובר. דלא גרע מבצלים שהשרישו בעלייה [מעשרות פ"ה מ"ב]. דאמרינן דדוקא במפסיק בין השרשים להקרקע של העלייה שולי כלי. מחשבו כתלוש גם לענין טומאה. הא באין הפסק מחשבו כמחובר. מיהו הא בהיה העציץ נקוב. תיכף כשהשריש הקישות תוך העציץ. אף שעדיין לא צמח מעציץ לחוץ. מחשב כמחובר וכולו נטהר:

סעיף פה

אר"ש מה טיבה

מלת טיב היינו עסק. כמו מטיבתן של קרובים אתה דן על הרחוקים [סנהדרין ס"א ב']. וכן פי' בערוך. ור"ל הכא מה עסק יש כאן לטהר גם מה שבתוך העציץ שכבר טמא הי'. דכיון שלא נשרש מה שיצא. די לן לחשוב כמחובר מה שיצא. ולא מה שבתוך העציץ:

סעיף פו
אלא הטמא

מה שיצא:

סעיף פז
והטהור

ר"ל מה שיצא מהעציץ טהור. [ונ"ל דלהכי לא נקט הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו. היינו למה דאמרינן [ספ"ט דתרומות] דשתילין טמאין שנטען. פרח טומאתן. ואסורין לאכול עד שיגום את כל הנטמא. ומה שיגדל ויצא מהשרשים אחר שיגום הטמא. מותר באכילה. א"כ להכי קמ"ל הכא רבותא. דלא מיבעיא דהיוצא נטהר. אלא אפילו באכילה מותר. משום דדוקא בשתילין שגדלו. כיון שאין סימן בין הטמא למה שגדל אח"כ. להכי כל שלא גמם הטמא קודם גידולו. הכל טמא. אבל הכא כיון דדופן העציץ סימן בין הטמא שבתוכו. למה שיצא שהוא טהור. ולהכי כיון דאיסור אכילת מה שגדל אח"כ אינו רק מעלה בעלמא [כפסחים ל"ד א']. לפיכך כשיש סימן לא גזרו. אבל אין להקשות האיך יהיה היוצא לר"ש טהור. וכי עדיף היוצא ממה שנטוע בעציץ נקוב. ואפילו הכי חשיב ליה לר"ש כתלוש [כשבת ספ"י]. י"ל הרי מסקינן התם [שבת צ"ה ב'] דלכל מילי חשיב ליה ר"ש כתלוש. לבר מטומאה דכתיב ביה מכל זרע זרוע אשר יזרע. בזריעה כל דהוא סגי לה. והיינו אפילו בעציץ נקוב. אבל עציץ שאינו נקוב אפילו גבי טומאה. דתלוש גמור הוא. והא דנקט התם בברייתא דלר"ש בכל מילי שוה נקוב לשאינו נקוב לבר מהכשר הזרעים. נ"ל דלאו דוקא הכשר זרעים נקט. אלא כל מילי דדמי להכשר זרעים. דהיינו ענין טומאה. רק נקט הכשר זרעים לרבותא. דלא מיבעיא לענין קבלת טומאה. דביה מפרש קרא וכי יפול מנבלתם על כל זרע זרוע אשר יזרע. אלא אפילו לענין הכשר דביה לא כתיב זרע זרוע אשר יזרע. אפילו הכי מדסמיך לבתר הך קרא דלעיל. להכי גם אהכשר קאי. וכולה הך מתני' לא שייכא במכילתין. ואפילו הכי נקט לה הכא משום ר"ש דס"ל הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו. ולא אמרינן דעכ"פ להוי הטהור כיד להטמא. קמ"ל דדוקא בקדם היד להטומאה שבחלק שבפנים מסופק הש"ס [חולין קכ"ח א'] אם דינו כיד. אבל במה שגדל אחר שנטמא. לא מחשב כיד שיתטמא עמו. כך נ"ל. אבל אין להקשות מהך דכלים [פי"ח משנה ו' ז' ח'] בהיה כרע טמא מדרס וחברה למטה. כולה טמאה מדרס וכו' ע"ש. ואמאי. ונימא נמי התם הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו. ודוחק לומר דגם בדינא דהתם פליג ר"ש. אלא י"ל דשאני התם דחיברו בידים כדי להיות גוף א'. עוד י"ל דהכא שאני דמדחשבינן למה שחוץ לעציץ כמחובר. הרי אי

אפשר שיקבל טומאה כאותו שבתוך העציץ. אמנם קשה לי אם כן מה בעי הש"ס [חולין קכ"ח א'] אם יעשה מה שחוץ לעציץ יד להכניס טומאה להחלק שתוך העציץ [עיין רש"י שם]. ומה קושיא הרי אי אפשר שיצא הטמא אלא מהחלק שבתוך העציץ. מדדייניין להחלק שמחוץ לעציץ כמחובר לקרקע. א"כ איך יכניס טומאה להחלק שבתוך העציץ דרך החלק שחוץ לעציץ שהוא מחובר לקרקע. וכי היכן מצינו מחובר שיהיה יד. והרי מסתבר טפי שהטומאה שכבר ישנה שם בהחלק שבעציץ תתפשט גם למה שבחוץ. מדנימא שהטומאה שעדיין אינה שם תדולג על החלק שבחוץ ותכנס להחלק שבפנים וכדאמרינן בש"ס [כריתות דף כ"א א'] שאני עיולי טומאה מאפוקי טומאה. ודוק וצ"ע]:

סעיף פח

כלי גללים

כלים העשויין מגללי בקר:

סעיף פט

שהשרשים יכולין לצאת בהן

דמתוך שדופן אלו הכלים רך. שורש של הגדל בתוכו מקדר ונוקב דופן הכלי ויוצא. ולפיכך אפילו אינו נקוב כנקוב דמי:

סעיף צ

אינם מכשירים את הזרעים

ר"ל אין הכלים הללו גורמין הכשר להזרעים שגדלין בתוכן כשנפל עליהן מים תלושין אפילו ברצון. דאין כלי זו מחשיבן כתלוש. וכן אין כלים הללו גורמין דין הכשר למי גשמים שנפלו לתוכן. ואפילו בנתן ברצון הפירות לתוך המים. עכ"פ הרי המים מחוברין. ואינן מכשירין במקומן להזרעים שנתן לתוכן אפילו בכוונה. ורק כשהעלן מתוך המים הוכשרו. דלא עדיף מצנון שבמקום [מכשירין פ"ד מ"ו]. ונ"ל דמשנתנו מיירי אפילו בהניח הכלים הללו בכוונה שירדו לתוכן גשמים. וגם הפירות הניח בכוונה לתוך המים. דאי חסר חד מהנך. כגון שלא הניח הכלים בכוונה שירדו לתוכן גשמים. או שהניח הכלים בכוונה שירדו לתוכן גשמים. אבל הפירות נפלו לתוך המים שבכלים הללו שלא בכוונה. אז אפילו הכלים מקט"ו. אינן מכשירין במקומן [כמכשירין פ"ד מ"ה]:

סעיף צא

עציץ נקוב אינו מכשיר את הזרעים

הא דלא כלל להא עם כלי גללים. היינו משום דבעי לאפלוגי בין נקוב לשאינו נקוב:

סעיף צב
מלאהו עפר

להעציץ שאינו נקוב. ונמצא שע"י זה בטלו מתורת כלי:

סעיף צג
עד שפתו הרי הוא כטבלא שאין לה לזביז

שאינו מקבל שום טומאה [ככלים פ"ב מ"ג]. ולפיכך גם הכא לענין הכשר. אף שהגידולין שבתוך העציץ. הו"ל כגידולין בכלי תלוש. היינו רק משום דהגידולין מושרשים תוך הבית קיבול של העציץ. אבל המים שע"ג העציץ. מהגשמים שירדו עליו. מדאין על גבי העציץ בית קיבול. עדיין המי גשמים כמחוברין דמי ואינן מכשירין:

פרק ג

סעיף א
יש צריכין הכשר

שאמקט"ו עד שיוכשר בא' מז' משקין הנזכרים [בפ"ו דמכשירין מ"ד]:

סעיף ב
ואינן צריכים מחשבה

שכשהוכשרו מקבלין טומאה. אף שלא חישב עליהן להאכילם לאדם. ויש צריכין מחשבה וכו'. דכולן יש ויש קתני. והדר מפרש לכולהו:

סעיף ג
כל האוכלים

השתא מפרש לרישא כל וכו':

סעיף ד
המיוחדים לאדם

ואפילו חזי רק לכנעני. כגון ערלה וכלאי כרם ושאר איסורין. שכולן מטמאין טומאת אוכלין [כהרמב"ם ספ"א מאוכלין]:

סעיף ה
ואינן צריכים מחשבה

אפילו לא לקטן אדם לאכילה. אלא נשרו מאליהן ממחובר. אם רק הוכשרו מקבלין טומאה:

סעיף ו
החותך

כולהו בנחתך מהן מחיים מיירי. שאין בהן טומאת עצמן. דדוקא אבר מן החי מטמא ולא בשר מן החי. ולפיכך מדאינו מטמא טומאה חמורה מש"ה צריך הכשר וכדמסיק. ומיירי נמי שחתכו בכעסו או להניחו על המכה. או אפילו להאכיל לכלב. ולהכי אינו מקבל טומאה עד שיחשוב עליו להאכילו לאדם. דאי בחתכו לאכילה לאדם ל"ל תו מחשבה. החתיכה בעצמה מחשבה היא [עיין כריתות כ"א א' ותוספות שם]:

סעיף ז
מנבלת העוף הטמא

אע"ג שכבר מתה. הרי אין בה טומאה חמורה [כטהרות פ"א מ"ג]. ולפיכך צריכה הכשר וכדמסיק.

סעיף ח
והחלב

בציר"י. והיינו חלב של בהמה טהורה שנתנבלה או אפילו שנשחטה. ואפילו הכי לא הוכשרה בשחיטה כשאר בשרה [כחולין פ"ט מ"ז]. משום דבכפרים קמיירי. וכדמסיק. ושם לאו אוכל הוא. ומדאינו אוכל לא הוכשר בשחיטה. ולפיכך צריך מחשבה והכשר ממש. דצריך שיוכשר במים. ואח"כ יגע בו טומאה. ואע"ג דבלא זה החלב הוא מנבילה שהיא טמאה. אפילו הכי כל חלב שמבהמה טהורה. אפילו היא נבלה טהור. ואם כן אין סופו לטמא טומאה חמורה של נבלה. לפיכך צריכה הכשר מים ונגיעה בטומאה. אבל בחלב טמאה אי אפשר דמיירי הכא. דאע"ג דכל חלב בכפרים צריך מחשבה. עכ"פ הרי מסיק במשנתנו דצריך הכשר. והרי חלב בהמה טמאה מטמא טומאת נבלה כבשרה. וכל שסופו לטמא טומאה חמורה אין צריך הכשר. מיהו דוקא לענין הכשר אין חילוק בשניהן בין כפרים. לשווקים. דחלב טהורה בכל מקום צריך הכשר. וחלב טמאה בכל מקום אין צריך הכשר. אבל לענין מחשבה. דוקא בחלב טמאה אף בשווקים צריך מחשבה. דחלבה לא עדיף מבשרה דצריך מחשבה בכל מקום כריש משנה ג'. אבל חלב של נבלה טהורה. דוקא בכפרים צריך מחשבה ולא בשווקים. וא"כ הא דנקט במתני' והחלב בכפרים. רק משום מחשבה נקט כפרים דוקא. אבל לענין הכשר של חלב נבלה טהורה אף בשווקים צריך הכשר [וברמב"ם [פ"ג מאוכלין ה"ג] יש כאן ט"ס שכתב וז"ל. חלב נבלה טהורה צריך הכשר ולא מחשבה בכל מקום. וזה אי אפשר. דאם כן חלב בכפרים דקאמר במשנתינו. מלת כפרים אמאי תרמיה. אי אהכשר. הרי גם בשווקים

צריך הכשר. אע"כ לענין מחשבה קתני לה. ולפיכך מלת בכל מקום ט"ס בהרמב"ם אלא צ"ל בכרכים. וכן מבואר הדבר בש"ס [חולין קכ"ח א' ובכורות דף י' ע"א וכריתות כ"א א'] דגם חלב נבלה טהורה בכפרים צריך מחשבה. דבכפרים לא אכלי שום חלב בין של טמאה או טהורה. בין שנשחטה או נתנבלה. אי משום דבכפרים דאנשים בהן מועט. אין אוכלין שומן בעינא. שאין דרך רוב בני אדם לאכלו [כרש"י בכורות דף י' ע"א]. אי משום דבני כפרים עניים הם. ומצמצמין באכילתם לבלי לאכול שומן [רש"י חולין קכ"א א' הביא ב' הפירושים]. ורק בכרכים א"צ מחשבה מדיש שם רוב עם מצוי בהן בני אדם שאוכלין גם דברים שאינו ראוי כל כך. אי נמי מדמצויין שם עשירים. ונ"ל עוד דכל חלב שנזכר בפרקין לענין מחשבה. אינו חלב דוקא דכי מה איכפת ליה לכנעני אם יש לו תותב קרום ונקלף [כחולין מ"ט ב'] או לא. אלא כל שומן כנוס כגון כנתא שבאמצע המעיים וכדומה. כולן הן בכלל חלב ולא מחשב אוכל בכפרים ומצינו דוגמתו [ביצה דף ז' א'] בהמחה חלב מנבלת עוף טהור ואכלו. והרי לעוף אין לו חלב האסור. אלא ר"ל שומן. וה"נ הכא. אולם כשהיא מנבלה טהורה. יש חילוק לענין הכשר בין חלב ממש לשאר שומן. דרק חלב ממש. מדנשאר בטהרתו גם כשהוא מנבלה לפיכך צריך הכשר. אבל לענין מחשבה איו חילוק בין חלב לשומן דבכפרים שניהן צריכין כוונה. וכל זה היה נ"ל פשוט אע"פ שלא ראיתי לאחד מרבותינו המפרשים פה שפירשו לנו כן. עד שאח"כ האיר ד' עיני וראיתי שגם רש"י ותוספות [בכורות דף י' ע"א] פירשו כך. רק שלא הביאו ראיה לזה. וגם לא פירשו. דהא לענין הכשר ודאי יש חילוק בין שומן לחלב ממש וכמש"ל. ואע"ג דגם בני כפרים ודאי נותנין מחלב ושומן לתוך תבשילן לתבל המאכל. אפילו הכי כיון שאין אוכלין אותו בעינא. ורק לתבל. הו"ל כבשמים ושאר תבלין שנזכרו במשנה ה' דמדחזו רק לתבל אין מקבלין טומאת אוכלין. ועוד נ"ל דכל נבלות של עוף טהור וטמא. ושל בהמה טהורה וטמאה שנזכר בפרקין. היינו כשמתה מאליה. או בשהרגה על מנת שלא לאכלה. דאי בשנחר כנעני בהמה או עוף בסתם ל"ל למחשבה. נחירה שלו בעצמה מחשבה היא. וכדמקשה הש"ס [כריתות דף כ"א א'] ע"ש. אמנם מתוס' בכורות [דף י' ע"א ד"ה נבלת בהמה טהורה] לכאורה לא משמע כן. ולכאורה היה נראה עוד. דדוקא במת העוף או הבהמה מעצמה מאיס להו. ומסתמא לא אכלו ליה. ולפיכך צריך מחשבה בכפרים. אבל בנהרגו מעצמן. אפילו בלי מעשה ידי אדם. מסתמא לאכילה קיימי גם בכפרים. כאשר נראה מעשים בכל יום שיאכלוהו למעדנים. וגם למה יהיה להם לתועבה. אלא דמסוגיא דכריתות [דף י' ע"א וע"ב] משמע דגם בנהרג מעצמו גם כן בכלל נבלה דפרקין הוא. דקאמרינן התם בפטר חמור שערפו [דהיינו

שלא לאכלו] דבלא חישב עליה אינה מטמאה טומאת אוכלין. וכ"כ קאמר התם. בעורב ששחטו להתלמד בו. דלגוף בשרו צריך מחשבה. לולא ששחיטתו משוה ליה אוכל [עיין רש"י שם ד"ה ואפילו לגופו]. א"כ כ"ש בנהרגה שלא ע"י אדם דצריכה מחשבה. ואין להקשות ממעשים בכל יום שכשנהרגו לכנעני תרנגולים על ידי חיה הדורסת הנקרא אילטיס בלשון אשכנז. יאכלוהו גם בכפרים. ולמה קאמר במשנה ג' דנבלת עוף טהור בכפרים צריך מחשבה. ותו מ"ש כבש שמתה מעצמה. שיאכלוהו גם בכפרים. מדהו"ל נבלת בהמה טהורה. דאפילו בכפר א"צ מחשבה [וכסיפא דמשנה ג']. ומ"ש חזיר שנהרג שלא יאכלוהו אפילו בכרך. מדהו"ל נבלת בהמה טמאה. דאפילו בכרך צריך מחשבה [וכרישא דמשנה ג']. י"ל דכדומה לזה הקשה רש"י ורבותינו בעלי התוספות [בכורות דף י' ע"א ד"ה נבלת בהמה טהורה]. ותירץ רש"י שם דטמאה שנהרגה יש לה ב' דחיות מלהיות אוכל. חדא שהיא טמאה. ועוד שלא נשחטה. להכי דוקא בחישב עליה נחשבת כאוכל. אבל טהורה שמתה. אין בה רק דחייה אחת. ולהכי לא בעי מחשבה. וכעין זה תירצו שם רבותינו בעלי התוספות. דטהורה הואיל וכשאינה נבלה אוכל גמור הוא. משא"כ טמאה]:

סעיף ט

בכפרים

מלת בכפרים רק אחלב קאי. דבכפרים דלא נפישי אינשי. לא אכלי ליה מדאינו ערב לחיך רוב בני אדם לאכול שומן בעינא. או משום עניותם מצמצמין לאכול שומן [כרש"י חולין קכ"ח א']. לפיכך אם לא יחשוב עליו לאכלו לא מיקרי אוכל לקבל טומאה. ורק בשווקים שיש רבוי עם. אינו מספיק להם מאכלים ואוכלים גם השומן. אין צריך מחשבה. אבל נבילות עוף טמא מאיס טפי ואין אוכלין אותו בשום מקום. ולפיכך אף בשווקים צריך מחשבה. תדע דאי נימא דמלת בכפרים גם אנבלת עוף טמא קאי. דדוקא בכפרים בעי מחשבה. אבל בשווקים לא. א"כ קשה דכמו דמחלק במשנה ג' בנבלת עוף טהור בין כפרים לשווקים. ה"נ הוי ליה לאפלוגי בנבלת עוף טמא. ולמנקטיה במשנה א' בהדי הנך דצריכין הכשר ולא מחשבה. דגם עוף טמא בשווקים דינו כך. אלא ע"כ דבנבלת עוף טמא אין חילוק. דבין בכפרים או שווקים צריך מחשבה והכשר. ומשום הכי נקט ליה סתמא. וכן משמע מהרמב"ם [פ"ג מאוכלין הי"ד] דנקט נמי סתמא דנבלת עוף טמא צריך מחשבה והכשר. משמע אף בשווקים. אולם הרא"ש כאן כתב בפירוש דמלת בכפרים דמשנתנו גם אעוף טמא קאי. משמע ודאי דהא בשווקים צריך מחשבה

ולא הכשר ולפי זה צריך לדחוק ולומר דאפילו הכי לא נקט לנבלת עוף טמא בשווקים במשנה א'. משום דנכלל בכלל כל המאכלים הנאכלין לאדם דנקט התם:

סעיף י

ושאר כל ירקות שדה

דר"ל שגדלין בשדה מעצמן בלי זריעה כלל. [וכלעיל פ"א סי' ט"ז. ודלא כמשמע לכאורה מלשון הר"ב הכא]. וטעמא דמילתא. משום דהנך כולהו סתמייהו לאו לאכילת אדם קאי. ולהכי צריכין מחשבה בפירוש:

סעיף יא

חוץ משמרקעים

מין בצל חריף מאד. וגדל גם כן מעצמו בלי זריעה:

סעיף יב

ופטריות

מין שוואמען. והנך תרתי אף שגדלין בלי זריעה. אפילו הכי סתמייהו לאכילת אדם קאי. וצריכין הכשר ולא מחשבה:

סעיף יג

ר' יהודה אומר חוץ מכרישי שדה

קרעסטען מאותן שגדלין מעצמן בשדה בלי זריעה. וכ"ש כרישי גינה שנזרעין:

סעיף יד

והרגילה

מין צמח הנקרא פירטישאק:

סעיף טו

ונץ החלב

מילך בלומע:

סעיף טז

רש"א חוץ מן העכביות

הוא דרדר דקרא. דיסטעל בלשון אשכנז. שמגרדין מעליו העוקצין. והגזע צולין אותו ונאכל:

סעיף יז

ר' יוסי אומר חוץ מן הכלוסין

קיכער ערבסען. וכל המינין הללו. לכל מר כדאית ליה. אף שגדלין בלי זריעה. אפ"ה

סתמייהו לאכילת אדם קאי. להכי צריכין הכשר ולא מחשבה. ולת"ק דלא חשיב להנך כאוכל. צ"ל דטעמיה משום דסופן להקשות כעץ בעלמא. להכי לא מחשבו אוכל [ועיין תוספות עירובין כ"ח ב' ד"ה קור. ולקמן סימן ל"ח. אבל אי"ל דפלוגתייהו אי אכילה על ידי הדחק שמה אכילה. דלתנא קמא לא שמה אכילה. ליתא. דאם כן קשה הלכתא אהלכתא. דהכא קיימא לן כת"ק. והרי קיי"ל דאכילה ע"י הדחק שמה אכילה. ועמ"ש לעיל [פ"ב סי' נ"ב]. ואין להקשות להנך תנאי למה נטרי לפלוגתייהו עד משנה ב'. וקאמרו חוץ חוץ. הו"ל כבר למפלג במשנה א'. בהנך דצריכין הכשר ואין צריכין מחשבה. והול"ל אף אף לכל מר כדאית ליה. וגם לת"ק קשה דעכ"פ שמרקעים ופטריות הו"ל לממני התם. י"ל ה"ט משום דכבר נכלל לכל מר כדאית ליה בכלל כל המאכלים המיוחדים לאדם דתני התם. ועמ"ש לעיל סוף סי' ה']:

סעיף יח

הרי אלו

כל הנזכרים במשנתנו לבר מהנך דמפיק להו כל מר במלת חוץ:

סעיף יט

צריכין מחשבה והכשר

היינו תחלה צריך שיחשוב עליהן שיהיו לאוכל. ואח"כ צריך שיוכשרו. ואז אח"כ מקבלין טומאה. הא הכשר קודם מחשבה לא מהני [ועיין רמב"ם פ"ב מאוכלין ה"ח. ועיין חולין ק"ח א']. וטעם משנתנו משום דכל הנך אינן מיוחדין למאכל אדם. לפיכך צריך שיחשוב עליהן בפירוש לאדם [וכל מחשבה היינו דיבור כמו שהוכיח רבינו תוי"ט [ספכ"ה דכלים]. ועיין מ"ש בס"ד שם בפירושינו. ובפ"ט דפרה מ"ד. ואין להקשות אם כן מה מקשה הש"ס [כריתות כ"א א'] ל"ל מחשבה תעשה חתיכה שלו מחשבה. ר"ל הרי בשעת חתיכה חישב שיהיה לאכילה. וכן נראה מפי' רש"י התם. ומה קושיא עכ"פ הרי לא דיבר. י"ל דה"ק וכי עדיף מחשבה יותר ממעשה החיתוך. והרי בכל דוכתא מעשה עדיף מדבור. עוד נ"ל דמחשבה לשווייה אוכל כהך שבמשנתנו. לא מיבעיא שבחישב ישראל להאכילה לכנעני מהני. כדמוכח ממשנתנו. ומנדה [דף נ' ע"ב]. והכי אמרינן נמי בפירוש [חולין קכ"ט ב'] אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים [היינו כנענים] קרי אוכל. אמנם אפילו מחשבת כנעני הוה מחשבה. דבחישב עליה לאכלה בעצמו. או בחישב בשום מאכל להאכילו לכנעני חבירו או לישראל. אפילו שלא בידיעת האדם ההוא שווייה במחשבתו אוכל ומקבל טומאה. וכן מוכח מרש"י ר"פ העור והרוטב [ד"ה השוחט בהמה טמאה לכנעני] שכתב דהא בשחט כנעני בהמה טהורה לצורך ישראל

לא מהני מחשבתו בשחיטה. מדלא אשכחן שחיטה גביה. ור"ל להכי לא הוה מעשה זו של שחיטה כמחשכה להאכיל לאדם. משמע ודאי דהא בחישב עליה באמת להאכילה. הוה מחשבתו מחשבה לשווייה אוכל [וע"ש דף קכ"ח א'] ולכאורה היה נ"ל דגם לענין הכשר. דבעינן כי יותן דומיא דכי יתן נמי מהני מחשבת כנעני שיחשב מוכשר לקבל טומאה. וכמו בפרה אדומה דכעינן נמי עובד דומיא דעבד דניחא ליה [כפסחים דף כ"ו]. ואפ"ה משמע [בע"ז דף כ"ד א'] דמחשבת כנענים היה פוסלה. וה"נ הכא ובכל דוכתא שצריך מחשבה. מחשבת כנעני נמי מהני. ותו נ"ל דכמו לענין הכשר בעינן שיוכשר דוקא מדעת בעלים [כהרמב"ם רפי"ב מאוכלין]. ה"נ במחשבה לשווייה אוכלא. צריך שיחשוב האדם ששייך לו אותו הדבר. או האדם האוכלו. אולם לכל זה לא מצאתי עדיין שום גלוי בשום מקום לרבותינו מאירי עינינו. והקב"ה ברוב רחמיו ינחנו במעגלי צדק בל נמוטו פעמי]:

סעיף כ

בהמה טמאה

אף חיה טמאה בכלל. דחיה בכלל בהמה [כחולין דף ע' ע"ב]. ובכלל טמאה אין חילוק בין חלבה לבשרה דשניהן אינן נאכלין. ובלא זה חלבה כ"ש הוא מבשרה. דהרי בשר עכ"פ בטהורה אפילו בכפרים נאכל. וחלבה בכפרים אינו נאכל [וכל זה לתוס' נדה [דף נ' ע"ב ד"ה ל"ג]. אבל להרמב"ם והר"ב שפירשו בסיפא דמשנתנו. דחלב בשווקים א"צ מחשבה והכשר. היינו חלב טמאה אם כן לפ"ז הרי חזינן דיש חילוק בטמאה בין חלבה לבשרה. דהרי בבשרה אמרינן בבבא זו דאפילו בשווקים צריך מחשבה. ובחלב טמאה אמרינן בסיפא דבשווקים א"צ מחשכה. אם כן על כרחך שלדבריהן עדיף חלב טמאה מבשר טמאה]:

סעיף כא

בכל מקום

ר"ל אפילו בשווקים לאו לאכילה קיימי. דנבלת טמאה מאיסא טפי. וגם בשווקים שיש רבוי עם לא אכלי לה ולכך צריכה מחשבה בפירוש לאכילה:

סעיף כב

ונבלת העוף הטהור בכפרים

דבכפרים בין נבלת עוף טהור או טמא לא אכלי ליה. ולפיכך בשניהן צריך מחשבה. והא דנקט הכא נבלת עוף טהור דוקא. היינו רק מדמסיק דא"צ הכשר. ומשום דסופו לטמא טומאה חמורה בבית הבליעה. אבל בנבלת עוף טמא דאינו מטמא בבית הבליעה.

ודאי צריך הכשר. וכמבואר לעיל [מ"ב. וכתבו רבותינו בעלי התוס' [נדה דף נ' ע"ב ד"ה ל"ג] דל"ג הכא בבבא זו והחלב. דממ"נ. אי בשל טהורה שנתנבלה. אמאי מסיים דח"צ הכשר. הרי אין מטמא טומאה חמורה. ואי בחלב של טהורה שנשחטה מיירי. ונימא דלהכי א"צ הכשר מדכבר הוכשרה בשחיטה. עכ"פ כיון דצריך מחשבה וכדמסיק. א"כ ע"כ בכפרים מיירי. ומדלא חזי שם. לא אהני הכשר השחיטה [וכלעיל סי' ד']. ואי בחלב של טמאה. פשיטא דדין חלב שלה כבשרה. ושניהן צריכין מחשבה ולא הכשר בכל מקום. עכ"ל הטהור. ואין להקשות לדבריהן מסיפא של משנתנו. דגרסינן שם והחלב א"צ מחשבה ולא הכשר. ואוקמה כר"ב ושאר מפרשים דחלב דסיפא בחלב של טמאה מיירי. אלמא דחלב טמאה א"צ מחשבה בשווקים. י"ל דמה"ט באמת מסקו רבותינו בעלי התוס' שם. דחלב דסיפא בחלב טהור שחוטה מיירי. דמדא"צ מחשבה הו"ל אוכל בשעת שחיטה. ואתכשר אז בדם שחיטה]:

סעיף כג

שיחשוב עליהן להאכילן לאדם ואז מיד מטמאין לאוכלין:

סעיף כד

ואינן צריכין הכשר

לא הכשר מים ולא הכשר טומאה. ר"ל א"צ שיגע בהן טומאה. ואפ"ה מטמאין לאוכלין טהורים שיגעו בהן. דמדסופן לטמא טומאה חמורה. שהאדם שנטמא מהן יטמא בגדים שלובש אז. דהרי גם נבלת עוף טהור אף שאינו מטמא במגע. אפ"ה בעודה בבית בליעתו של אדם נטמאו בגדים שעליו. להכי גם השתא מטמאה עכ"פ לאוכלין. אף שלא הוכשרה ולא נטמאה. ואת"ל נבלת בהמה טמאה ל"ל מחשבה. הרי נבלה היא. ובלא זה מטמאה לאוכלין טהורין. ומשני הש"ס [כריתות כ"א א']. כגון דאיכא פחות מכזית נבלה שאין עליו טומאה כלל. וצרפו לפחות מכביצה אוכלין שכבר הוכשרו ונטמאו ממקום אחר. להכי כי חישב על הפחות מכזית נבלה שיהיה לאוכל אדם. מצטרפת לטמא אחרים. דגם חצי זית מחשב סופו לטמא טומאה חמורה. כשיצרפנו לחצי זית אחר. והא דב' מיני אוכל מצטרפין לשיעור כביצה לטמא אחרים. דוקא בהדביקם יחד לגוש א' [כתוס' חולין קי"ח ב' ד"ה אין]. ולרבינו משל"מ [פ"ו מאוכלין ה"ג] בדבוקים רק קצת סגי אף שכשיגביה חבירו ינתק מחבירו. אפ"ה הוה חיבור. [ואין להקשות עכ"פ האיך מהני דביקתן יחד. הרי חיבורי אדם אינו חיבור [עיין לעיל פ"ב סי' מ']. נ"ל דזהו דוקא לענין שיתטמא האחד בשנטמא חבירו. או לענין להצטרף לכזית מת או נבלה. אבל לענין לצרף ב' חתיכות לשיעור כביצה לטמא טומאת אוכלין. כיון דכביצה טומאת

אוכלין ילפינן לה בת"כ מדכתיב כל אוכל אשר יאכל דשיערו חכמים דהיינו כביצה [כרש"י פסחים ל"ג ב']. וא"כ כיון דמהא ילפינן משערינן בדרך אכילה. דהיינו בלעיסה. שאינו בולע גוש שלם. אלא דבלעיסה מודבק יחד קצת ברוק. ויהיה כביצה]:

סעיף כה

נבלת בהמה טהורה בכ"מ

דאפילו בכפרים לא ימאסו בה מלאכלה:

סעיף כו

ונבלת העוף הטהור והחלב בשווקים

מלת בשווקים. ודאי גם אנבלת עוף טהור קאי. דאלו בכפרים הרי תני ברישא דצריך מחשבה. אולם חלב דתני הכא. ודאי לאו בחלב נבלת טהורה מיירי. דהרי מדאין סופו לטמא טומאה חמורה. צריך הכשר בכל מקום. וגם בחלב נבלת בהמה טמאה לא אפשר דמיירי הכא. דהרי להתוס' נדה הנ"ל. דינו כבשר הטמאה דצריך מחשבה אפילו בשווקים [כלעיל סי' י']. אלא ע"כ דחלב דתני הכא מיירי בחלב טהורה שחוטה. דאין צריך מחשבה בשווקים. מדאכלו ליה שם. וגם א"צ הכשר מים. מדכבר הוכשר בשחיטה. והכי מוקי לה תוס' [נדה שם] בפירוש. מיהו להר"ב כאן אפשר דחלב דתני הכא מיירי נמי בחלב טמאה. וס"ל דאכלי ליה בשווקים. ולפיכך א"צ מחשבה. וגם הכשר א"צ מדסופו לטמא טומאה חמורה:

סעיף כז

ולא הכשר

דכולן במקומן לאכילת אדם הן עומדין. ותוס' הנ"ל דחלב דתני הכא. היינו חלב של טהורה שחוטה. א"כ הך א"צ הכשר על כרחך לצדדין קתני. דהרי בשר נבלת טהורה ועוף טמא. א"צ לא הכשר מים ולא הכשר שרץ. מדסופן לטמא טומאה חמורה. משא"כ חלב שחוטה טהורה. נהי דהכשר מים לא בעי מדכבר הוכשר בשחיטה. עכ"פ הכשר שרץ בעי. ולהר"ב דחלב שבבבא זו בחלב טמאה מיירי. א"כ כולה א"צ לא הכשר מים ולא הכשר שרץ. מדכולן סופן לטמא טומאה חמורה:

סעיף כח

והחזיר

ס"ל מדיש בהנך ד' מינים קצת מסימני טהרה כנבלת בהמה טהורה שלא ימאסו בה מלאכלה אף במתו מאליהן. ולהכי א"צ מחשבה ולא הכשר [הכי מסיק הש"ס [בכריתות דף י' ע"א]. ונ"ל דמדמי להו הש"ס לבהמה טהורה. מדיש בהן קצת מסימני טהרה.

א"כ דינן כנבלת בהמה טהורה. דבכל מקום א"צ מחשבה והכשר. וכן משמע לישנא. מדתני סתמא. אולם הר"מ הכא. וגם הר"ב שנמשך אחריו פירשו דרק בשווקים קאמר ר"ש דא"צ מחשבה והכשר. וע"כ דס"ל לרבותינו דהאי אף דקאמר ר"ש אחלב בשווקים דסמיך לה קאי. ועוד כדי שלא להרחיק הפלוגתות. דהרי לת"ק גם הנך ד' מינים בכלל שאר בהמה טמאה הן. דאפילו בשווקים צריכין מחשבה כרישא דמשנתנו. ואיך לר"ש אף בכפרים א"צ מחשבה. כך נ"ל טעמן של רבותינו. אולם מרש"י ותוס' [בכורות דף י' ע"א] שכתבו שדינן כנבלת טהורה. משמע דגם בכפרים א"צ מחשבה. וטעמן מדדמי קצת לבהמה טהורה כדקאמר בש"ס שם. להכי דינן כנבלת בהמה טהורה]. זה הכלל בבשר עופות. ובהמות. ובחלב לענין מחשבה והכשר א) נבלת עוף טמא. בכפרים צריך מחשבה מדלא אכלו ליה התם. וצריך הכשר מים ושרץ. מדאין סופו לטמא טומאה חמורה [כמ"ב]. אבל בשווקים מדנאכל שם א"צ מחשבה. אבל צריך הכשר ככל אוכל [וכמ"א]. ב) נבלת עוף טהור. בכפרים צריך מחשבה. מדגם אותו לא אכלי ליה. וא"צ הכשר מים. ושרץ מדסופו לטמא טומאה חמורה [כרישא דמ"ג]. אבל בשווקים דאכלי ליה. א"צ מחשבה. ולא הכשר [סיפא דמ"ג]. ג) בשר נבלה טמאה. בכל מקום צריך מחשבה. מדאינו נאכל בשום מקום. אבל א"צ הכשר מים ושרץ מדסופו לטמא טומאה חמורה [כרישא דמ"ג]. ד) בשר נבלה טהורה. בכל מקום א"צ מחשבה. מדנאכלת בכל מקום. גם א"צ הכשר מים ושרץ מדסופו לטמא טומאה חמורה [סיפא דמ"ג]. ה) בשר טהורה שחוטה. מדנאכלת בכל מקום. לפיכך א"צ מחשבה בכל מקום וגם א"צ הכשר מים. מדכבר הוכשר בשחיטה. אבל צריך הכשר שרץ [כריתות]. ו) חלב נבלה טמאה. להר"ב [בסיפא דמ"ג]. בכפרים צריך מחשבה. מדלא אכלי ליה בכפרים. וגם א"צ הכשר מים ושרץ מדסופו לטמא טומאה חמורה. אבל בשווקים דאכלי ליה א"צ מחשבה. וגם א"צ הכשר מים ושרץ מדסופו לטמא טומאה חמורה [כסיפא דמ"ג]. ולתוספות [נדה דף נ' ע"ב] חלב נבלה אפילו בשווקים לא אכלי ליה. לפיכך דין חלבה כבשרה [לעיל סי' ג']. דבכל מקום צריך מחשבה ולא הכשר מים ושרץ. ז) חלב נבלה טהורה. בכפרים צריך מחשבה מדלא אכלי ליה התם. וצריך נמי הכשר מים ושרץ. מדאין סופו לטמא טומאה חמורה אבל בשווקים דאכלי ליה א"צ מחשבה. אבל צריך הכשר מים ושרץ. ח) חלב טהורה שחוטה. בכפרים צריך מחשבה. מדלא אכלי ליה. וצריך נמי הכשר מים. דמדלא אכלי ליה בכפרים לא הוכשר בשחיטה. משום דהו"ל הכשר קודם מחשבה. וכ"ש דצריך הכשר שרץ. אבל בשווקים דאכלו ליה א"צ מחשבה. וגם א"צ הכשר מים. מדהוכשר בשחיטה. אבל עכ"פ צריך הכשר שרץ [סיפא דמ"ג]:

סעיף כט
השבת

אניס. ויש אומרים דילל בלשון אשכנז:

סעיף ל
משנתן טעמו בקדרה

והוציאו אח"כ מהקדרה:

סעיף לא
אין בו משום תרומה

אם של תרומה היתה. מותרת אח"כ לזרים. דאחר שיצא טעמו עץ בעלמא הוא:

סעיף לב
ואינו מטמא טומאת אוכלים

ואע"ג שחישב עליו בטלה דעתו. מדהו"ל כחושב על עץ בעלמא שיהיה לאכילה. והיינו דנקט לה הכא מדאיירו במחשבה:

סעיף לג
לולבי זרדים

מלת זרד נמצאנו במשנה על ב' אופנים. שכשנזכר בשם דבר כגון חבילי זרדין [שבת קכ"ו ב']. הוא מין קנים. וכן פי' רש"י שם. אמנם כשנזכר בפעל. כגון מזרדין באילנות [מ"ק דף ג' א']. שם פי' רש"י דר"ל חותך ענפים יבשים שבאילן. וא"כ לולבי זרדין דקאמר הכא. היינו עלין ארוכין כלולבין שגדלין מהקני' שנקראים בשם זרדין. דרק הקני' בעצמן נאכלין בלי שום תיקון. כמ"ש רש"י בסוגיא דשבת שם. ולא העלין:

סעיף לד
ושל עדל

ר"ל עלין שגדלין מפרי הנקרא עדל. והוא פרי אדמה שדומה לצנון. כך כתב בערוך. וי"א שהוא וונטער עזאף:

סעיף לה
ועלי הלוף

עלין ארוכין הגדלין ממין בצל הנקרא וולדער קאלאקאזיע:

סעיף לו
עד שימתוקו

ר"ל עד שימתיקם ע"י כבוש בויין או חומץ או ע"י שוכבשם במום ומלח. ואע"ג דכל

המאכלים דלא חזו לאכילה עד שיבשלוהו אפ"ה היה מקט"ו. הנהו שאני מדיש בני אדם זורקין אותן. לפוכך דוקא בדעביד בהו מעשה לאכילה. גלי אדעתיה לשווייניהו אוכל:

סעיף לז

רש"א אף של פקועות

דלעת יוונית קאללאקאווינטען בלשון אשכנז. ויש אומרים ראטהע ריבען מרים:

סעיף לח

כיוצא בהם

אינן נחשבין אוכל עד שימתיקם. אבל מחשבה לחוד לא מהני בהו. ולת"ק במחשבה לחוד נחשבין אוכל. מיהו אפשר דלת"ק אפילו כבשן אינן נחשבין אוכל. מדמרים מאד. והאוכלן בטלה דעתו אצל כל אדם:

סעיף לט

הקושט

קאסטוואורצעל. והוא אחד מסממני הקטורת:

סעיף מ

והחמס

אינגוואר בלשון אשכנז. וי"א שהוא קנמון צימאט ראהר בלשון אשכנז:

סעיף מא

וראשי בשמים

מוסקאטנוס. וי"א נעגליין בל"א. ולהרמב"ם כאן. הוא שם כולל לכל הבשמים המובחרים. וראשי. ר"ל מובחרי בשמים [ונ"ל דאין להקשות לפ"ז א"כ למה היה צריך תנא להזכיר קושט וחמס ברישא. וכי ס"ד שאינן בכלל בשמים מובחרים. אלא היינו טעמא משום דקושט וחמס הם שרשים שתחת הקרקע. ואינן כלולים בשם ראשי בשמים. ומה"ט לא תיקשי אדמני תנא רק קושט וחמס. למה מנו חכמים את אלו. ולא שאר מיני בשמים הנזכרים בברייתא דקטורת. וכ"כ כל מיני בשמים מובחרים כפאניליע וקארדמום וכדומה. אלא משום דהנך נכללים במלת ראשי בשמים. ורק בהשרשים אין דינן כך רק קושט וחמס. ודו"ק]:

סעיף מב

התיאה

מין עשב שמשימין בתבשיל לריח:

סעיף מג
והחלתית

ענציאן בלשון אשכנז. והוא ג"כ מין עשב מריח:

סעיף מד
והפלפלין

פעפפער בלשון אשכנז:

סעיף מה
וחלות חריע

כרכום יערי ווילדער זאפרען ששוחקין אותו ולשין מהשחיקה כעין חלות קטנות:

סעיף מו
נלקחים בכסף מעשר

דכיון דגידולן מן הארץ. וחזו לאכילה. אע"ג דלא חזו רק ע"י תערובות. לא גרע ממלח. דלא אימעט מללקחו בכסף מעשר. רק מדאין גידולו מן הארץ [כעירובין כ"ז א']. אע"ג דגם מלח לא חזי בעינא ואינו ניתן במאכל רק לטעם:

סעיף מז
ואינן מטמאין טומאת אוכלין

מדאין הן עצמן מאכל. וכיון שאין נתנין במאכל רק לטעם או לריח או למראה. אינן בכלל מאכל אשר יאכל ואין מקבלין טומאה:

סעיף מח
ואם אינן מטמאין טומאת אוכלים אף הם לא ילקחו בכסף מעשר

והרי גם במעשר בעינן שיהא ראוי לאכילה בלי תערובות. דכתיב ונתת בכסף ואכלת. והכי קיי"ל דבין לקנותן בכסף מעשר שני. ובין לטומאה. כל מיני בשמים אינן נחשבין מאכל [כהרמב"ם פ"ז ממעשר שני ופ"א מאוכלין. ולפ"ז צ"ל דבאמת מלח נתמעט רק מדאין גופו מאכל. והא דאמרינן בעירובין [שם] דמים ומלח אתמעטו מללקחן בכסף מעשר מדאינן פרי. ס"ל לריב"נ דרק משום מים נקט הכי. ונ"ל דמהאי טעמא לא הזכיר התנא לעיל במשנה ד' דשבת לאחר שנתן טעם בקדרה. וכ"כ לולבין שם. שעכ"פ קודם שימתקו אינן נקחין בכסף מעשר. ורק בתוספתא דמכילתין מפרש כן. וכן פסק באמת הרמב"ם [בפ"ז ממעשר שני ה"ח]. היינו משום דזה אין לו ענין במכילתין. ופשיטא דכ"ע מודו בהו. דטומאת אוכלין וקניית מעשר שני הא בהא תליא. ורק בהנך מיני בשמים. מדחזיין כמו שהן עכ"פ לתבל בהן הקדרה. פליג ר"ע וס"ל דהוה כמלח. דלולי דהוה

גידולו מהארץ. הי' נקח בכסף מעשר שני. ולהכי נקט לה הכא לאשמעינן רבותא אליביה דר"ע. דאע"ג דאינו מטמא טומאת אוכלין. אפילו הכי נקח בכסף מעשר]:

סעיף מט

הפגין

תאנים שלא בשלו כל צרכן:

סעיף נ

והבוסר

ענבים שכבר נתגדלו כפול הלבן. ואע"ג דחזו לאכילה טפי מפגין. עכ"פ לא נתבשלו כל צרכן. ונ"ל לפ"ז דנקט פגין לרבותא דר"ע. דאע"ג דגריעי טפי מבוסר. אפ"ה מטמאין טומאת אוכלין. ונקט בוסר לרבותא דריב"נ. דאע"ג דחזו לאכילה טפי מפגין. אפ"ה אין מטמאין טומאת אוכלין:

סעיף נא

ר"י בן נורי אומר משיבואו לעונות המעשרו'

כמפורש בפ"ק דמעשרות [מ"ב] דתאנים משיבחילו. וענבים משיבאישו. אז מטמאין טומאת אוכלין ולא מקודם [ונ"ל דאע"ג דשיבחילו היינו משיתחילו להתבשל קצת. והיינו שיעור מאוחר מפגין. כדמוכח מנדה [פ"ז מ"ב]. וכ"כ משיבאישו הענבים. דהיינו משיראו הגרגרים מתוך הקליפה. והוא שיעור מאוחר לבוסר. א"כ לא הו"ל לריב"נ לומר משיבואו לעונת המעשרות. אלא עד שיבואו וכו' [עיין לעיל פ"ב סי' מ"ה]. דהרי ה"נ מאחר זמן קבלת הטומאה טפי מר"ע. אלא נ"ל דריב"נ ה"ק. דבאמת היתה הסברא החיצונה נותנת דגם משהגיעו למעשרות. אפ"ה לא יטמאו טומאת אוכלין. עד שיתבשלו בישול גמור ויהיו סמל. ואפ"ה מדלענין מעשרות חשיבי אז כבר אוכל ה"ה לענין טומאת אוכלין. [ופשוט דלכל מר כדאית ליה. נלקחין אז בכסף מעשר שני. וקיי"ל כר"ע מחבירו]:

סעיף נב

פריצי זיתים וענבים

היינו שנתקשו באילן קודם בשולן. ולהכי אין דורכין אותן דמדהן קשין. טרחתן מרובה. ואינן מוציאין שמן ויין רק מעט [כב"מ ק"ה א']:

סעיף נג

ב"ש מטמאין

ר"ל מקבלין טומאת אוכלין. משום דעכ"פ יש בהן שמן:

סעיף נד
וב"ה מטהרין

דמדאינו מטריח את עצמו להוציא שמנן. לא מיקרי אוכל לקבל טומאה:

סעיף נה
הקצח

קיממעל שחור:

סעיף נו
ב"ש מטהרין וב"ה מטמאין

נ"ל דפלוגתייהו במאי דאמרינן בברכות [ד"מ ע"א] דריחו קשה וטעמו מעליא. דהרגיל ללעסו אינו בא לידי כאב לב. ולפיכך ב"ש ס"ל דההיזק שיזיק להאדם באכילתו ע"י ריח. גדול יותר מהטוב שיגיע לו על ידי טעמו. וב"ה ס"ל איפכא:

סעיף נז
וכן למעשרות

גם אפריצי זיתים וענבים קאי דבב' הפלוגתות. המטהרין פוטרין מליתן מהן תרומות ומעשרות והמטמאין מחייבין אותן לתרומות ומעשרות. ואפשר דבמלת במעשרות כלל נמי לענין ללקחו בכסף מעשר שני [וכך כתב באמת הרמב"ם בפ"ז ממעשר שני ה"י]. ונ"ל דמוכח כן. דאל"כ אלא רק בחיוב מעשרות בהן פליגי. אם כן הו"ל ב"ש לקולא וב"ה לחומרא. ולמה לא מני לה בהדי אינך בעדיות [פ"ה] בין קולי ב"ש וחומרי ב"ה. אלא ע"כ דגם בענין היתר קנייתו במעות מעשר שני פליגי. ובהא הו"ל ב"ה לקולא. ולפיכך יש שפיר לומר דכי אתשיל בבית המדרש לענין קנייתו במעות מעשר שני אתשיל דהו"ל ב"ש לחומרא וב"ה לקולא [כרבינו תוי"ט פכ"ט דכלים מ"ח]:

סעיף נח
הקור

ענף רך שנתוסף בגידול הדקל. דבקיץ עדיין רך הוא ונאכל. אבל בחורף מתקשה להיות עץ ולא חזי לאכילה:

סעיף נט
הרי הוא כעץ לכל דבר

אמקט"ו. ומברכין עליו שהכל. ואין מערבין בו [כעירובין כ"ח ב']:

סעיף ס

אלא שהוא נלקח בכסף מעשר

מדקונהו לאכילה. והוא גדולי קרקע ופרי מפרי [והא דלא פליג הכא ריב"נ כדפליג לעיל במשנה ה'. וקיי"ל התם כוותיה. והכא קיי"ל כסתם משנתנו. י"ל דקור שאני. דחזי על ידי שליקה וטיגון. ולפיכך רשאי ללקחו בכסף מעשר שני כדי לשלקו ולאכלו. ואע"ג דהשתא קודם שליקה לא חזי. עכ"פ הו"ל כשאר מאכל שאינו ראוי לאכילה חי ואפ"ה נקח בכסף מעשר שני. וכ"כ לוקחין בהמה וחיה אף שצריכין שחיטה. וכן מסיק הש"ס [עירובין כ"ח ב'] דקור בשלקו וטיגנו לכ"ע מיחשב אוכל לכל דבר [ודלא כרבינו תוי"ט]. ולפיכך גם קודם שליקה עכ"פ נלקח בכסף מעשר. משא"כ לענין שיקבל טומאת אוכלין קודם שליקה. אע"ג דאבשר לתקנו. עכ"פ כיון דהשתא לא חזי אינו מקבל טומאת אוכלין אבל בהנך דמשנה לעיל במיני בשמים קיי"ל כריב"נ. דכיון דהן עצמן אינן אוכל לעולם. רק מדחזו לתבל בהן הקדרה מחשבת ליה אוכל לענין מעשר. א"כ גם לענין שיקבל טומאת אוכלין נחשבינהו אוכל מה"ט דבקל יתקן בהן המאכל. ולא מחשב כחסר מעשה רבה כשילוק ובישול בקור. כך כתבו התוספות [נדה דף נ"א ב' ד"ה אם ניקח]. וכך כתב גם הר"ש הכא. אמנם תמהני מאד. במ"ש בקור מה"ט אינו מקבל טומאה. אע"ג דכשישלקנו יהיה ראוי לאכילה. עכ"פ השתא כשהוא חי אינו ראוי לאכילה. ולפיכך אינו מקבל טומאה. וקשה וכי ס"ד דכל מאכל חי לא יקבל טומאה. אע"ג שכשיבשלנו יהיה חזי לאכילה. והרי משנה ערוכה לפנינו בפרקין [מ"ח] דדגים חיין מקבלין טומאה. והכי אמרינן נמי [פסחים י"ט ב'] במחט שנמצא בבשר חי. ועוד בשאר דוכתי טובא. מה אמרת התם שאני דוודאי לאכילה קיימי. להכי אפילו חיין מקבלין טומאה. משא"כ קור לא נטעי ליה אינשי אדעתא דהכי לאכלו שלוק [כעירובין כ"ח ב']. או דנימא קור שאני כיון דסופו להקשות. גם השתא שהוא חי לא חזי. א"כ מה ראיה מייתו רבותינו שמותר ללקחו בכסף מעשר שני. כמו שמותר ליקח בהמה בכסף מעשר שני אע"ג דלא חזי לאכילה עד אחר שתשחט. הרי י"ל התם שאני. משום דלשחיטה עומדת. וגם אין סופו עומד להתבטל ממנה שם מאכל. אבל מנ"ל שיהיה מותר נמי ככסף מעשר קור וכדומה דלא נטעי אינשי להכי דלשלקינהו ולמכלינהו. וגם השתא עדיין לא חזי וגם סופו להיות עץ בעלמא. והרי בכל הנך מילי לא דמי קור כלל לבהמה חיה ומנ"ל דמותר לקנותו בכסף מעשר שני. אלא ע"כ צ"ל כתי' התוס' [עירובין כ"ח ב' ד"ה קור]. דדוקא בבשמים שפיר קאמר ריב"נ דכמו שמחמת הטעם שיתן בהתבשיל מחשב אוכל לענין לקנותו בכסף מעשר שני. מה"ט נמי נחשב אוכל לענין קבלת טומאה. אבל בקור

מדסופו להקשות לא נטעי אינשי אדעתא לאכלו. ולהכי לא מחשב אוכל לקט"ו. אבל לעניו לקנותו בכסף מעשר. כיון דאיהו גדולי קרקע. והוא השתא רך וחזי לאכילה. לא משגחינן אסופו להקשות ושרי לקנותן בכסף מעשר שני]:

סעיף סא

כפניות

הר"מ והר"ש והר"ב נושא כליהן פירשו דכפניות היינו תמרים שלא נתבשלו כל צרכן. משמע דע"כ אפשר להן להתבשל כל צרכן. אלא שנלקטו קודם זמנן. אמנם בערוך ערך כפן. פי' דהיינו מין תמרים שאינן מתבשלין באילן לעולם. [ובערוך ערך נסין כתב דכפנייתא הן תמרים של דקל זכר. דלא חזו לאכילה רק כשעדיין הן קטנים באילן. וגם אז אינן מוטעמים כל כך. ולכשיגדילו לא חזו כלל לאכילה. אולם בש"ס [פסחים דף נ"ב ב'] משמע שיש ב' מיני כפניות. דהרי מתחלה בעי הש"ס שם לאוקמא דכפניות היינו שלא הגיעו עדיין להיות פרי. ובסוף הסוגיא מוקי לה הש"ס דכפנייתא היינו דנסחני. ופי' רש"י שם דהיינו תמרים של דקל זכר. שתמרים שלו אינן מתבשלין לעולם. ומניחין אותן בסלין שעשויין מכפות תמרים. ובתוכו מתבשלין. וכן מצאתי אח"כ בעירובין [כ"ח ב' רש"י ד"ה התם] דפי' ששם כפניות. הוא כולל לכל התמרים שלא נתבשלו עדיין. רק דכפניות של דקלים זכרים כיון דכשיתבשלו כראוי לא חזו כלל לאכילה. לפיכך כשהן עדיין כפניות זהו גמר פרין. אע"ג דלא חזו כל כך לאכילה. אבל כפניות של נקבה. כיון דכשיתבשלו יהיו ראויים לאכילה טפי מהשתא. לפיכך כפניות שלהן לא הוו גמר פרין. ומשם במסקנא מוכח דמשנתנו מיירי בכפניות נקבה. דבקטנותן חזי קצת. ורק כשיתבשלו לגמרי. יהיו ראויין לאכילה ממש. לפיכך לא מחשבו גמר פרי לענין מעשר. אבל כפניות של זכרים גם למעשר היו נחשבין גמר פרי]:

סעיף סב

אוכלין

ר"ל הו"ל אוכל ומקבל טומאה ונקחין בכסף מעשר. והיינו משום דחזו למתקן על ידי אור [מיהו לענין ברכה. כיון דלא חזו בעינייהו רק על ידי שימתקן באש. דינן ככל פירות שלא נתבשלו ותיקנן ע"י בישול באש. דמברך עליהן שהכל [כא"ח ר"ב ס"ב]. ונ"ל דמה"ט נקט תנא לשון אוכלין. דדינו רק כאוכלין ולא כפרי. אבל ר"י דברייתא [בעירובין דף כ"ח ב'] נקט בכפנייתא הרי הוא כפרי לכל דבר. והיינו דבכפנייתא מודה לת"ק שם דמברך עליו בורא פרי האדמה. להכי נקט לשון פרי. וכל זה דלא כרבינו תוי"ט הכא ד"ה אלא. שכתב דמשנתנו כר"י התם אתיא. ונ"ל עוד דמדנקט לעיל בפלוגתא דר"ע וריב"נ. רק

פגין ובוסר. והכא נקט לכ"ע רק כפניות. ש"מ דשאר מיני פירות קודם שנחבשלו לכ"ע אינן אוכל בשטעמן עפוץ [וכא"ח ר"ב ס"ב]:

סעיף סג

ופטורות מן המעשרות

מדלא גמר פרין עדיין:

סעיף סד

דגים מאימתי מקבלין טומאה

דכל זמן שהן חיין במים אין מקבלין טומאה:

סעיף סה

בש"א משיצודו

דמדאין צריכין שחיטה. משנצודו הרי הן כמתים [כך כתב רש"י [חולין ע"ה ב']. ולפיכך לב"ש גם בן פקוע אין מקבל טומאה מה"ט. וכן מוכח מסוגיא דהתם. רק דאנן קיימא לן דכל דבר חי אין מקבל טומאה. ואפ"ה לא נקט בן פקוע. רק דגים לרבותא. דאע"ג דמשנצודו ויניחן כך חוץ למים ימותו מעצמן מיד. אפ"ה ס"ל דאמקט"ו. ומכ"ש בן פקוע. מיהו נ"ל דמשנצודו דקאמרו ב"ש. היינו בהוציאן ברשת או בחכה. אבל בצדן ועודן במים. לא מהני סברת שא"צ שחיטה שיקבלו טומאה. דא"כ גם קודם שנצודו נמי. ולא עוד אלא אפילו הוציאן מהמים וחל עלייהו קבלת טומאה. אם חזר והחזירן למים. פרח מינייהו טומאה. דפנים חדשות באו לכאן [ועיין רפ"ג דטהרות ודו"ק]:

סעיף סו

ובה"א משימותו

ר"ל רק כשימותו מחשבו אוכל לקבל טומאה:

סעיף סז

ר"ע אומר אם יכולין לחיות

[בש"ס חולין [דף ע"ה א'] גרסינן משעה שאינו יכול לחיות. וא"כ ע"כ גם לפי גירסתנו ה"פ. אם יחזירום למים יחזרו לחיות אז אין מקבלין טומאה. וכך פי' הר"ב. וקיי"ל כב"ה [רמב"ם פ"ה מאוכלין ה"ו] ואמרינן בש"ס שם מה בינייהו. א"ר יוחנן דג מקרטע איכא בינייהו. ופי' התוס' שם דהאי מאי בינייהו לא קאי אב"ה ור"ע. דהרי טובא איכא בינייהו. דלב"ה צריך שימות ממש. ולר"ע סגי כשלא יתקיים בחיים. אלא אב"ש ור"ע קאי. דלתרווייהו מקט"ו כשהוא עדיין חי. ושואל מה בינייהו. ומתרץ דג מקרטע איכא בינייהו. היינו שמדלג בחוזק הנה והנה. דלב"ש כיון שניצד אע"ג שהוא עדיין חזק ומדלג

מחשב כאוכל ומקבל טומאה. ולר"ט כיון שמדלג יכול לחזור ולחיות במים ואין מקבל טומאה. אמנם מרש"י שם נראה דהמאי בינייהו קאי בין ב"ה לר"ע. דהרי פירש. מקרטע היינו שמפרפר עדיין. אבל יבש בו בין סנפיריו כסלע. דאז כשיחזירוהו למים. לא יכול לחיות. עד כאן לשונו. וא"כ אי נימא דרש"י כהתוס' ס"ל דמאי בינייהו קאי אב"ש ור"ע. היכי מוקי לה רש"י בשיבש בו כסלע איכא בינייהו. הרי בכה"ג לכ"ע כמת חשוב. והרי ב"ש ור"ע תרווייהו ס"ל דא"צ שיהיה מת ממש. ובין לב"ש דס"ל משיצודו. ובין לר"ע דס"ל משעה שאינו יכול לחיות. תרווייהו מודו דמשיבש בו כסלע. שאינו יכול לחיות. וכמת חשוב. והדרא קושיא לדוכתה במאי פליגי. אלא ע"כ דרש"י ס"ל דמאי בינייהו קאי אב"ה ור"ע. ומשני דג מקרטע איכא בינייהו. דלב"ה דס"ל משימותו. לפיכך אף שיבש בו כסלע וסופו למות. עכ"פ כיון דמקרטע עדיין חי הוא ואין מקבל טומאה. אבל לר"ע כיון שיבש בו כסלע. אע"ג (שמדלג בחוזק). עכ"פ סופו למות ומקבל טומאה. אמנם בין לרש"י בין להתוס' תמוה מאד. הרי תרווייהו ס"ל דהא דקאמרי ב"ה משימותו. דהיינו שימותו לגמרי. וקיי"ל כוותייהו. וקשה והרי זה סותר למה דאמרינן [שבת ק"ז ב'] הצד דג בשבת ממקום שהוא נצוד ועומד והוציאו מהמים. משיבש בו כסלע בין סנפיריו חייב משום נטילת נשמה. והכי קיי"ל [כהרמב"ם פי"א משבת]. וא"כ קשה הלכתא אהלכתא. דמ"ש לענין חיוב שבת דביבש בו כסלע כבר חשבינן ליה כמת. ומ"ש לענין טומאת אוכלין לא חשבינן כמת עד שמת ממש. ואי"ל דמשום הכי בטומאה מקלינן. דאפושי טומאה לא מפשינן [כביצה דף ז' א'] ליתא. דהיינו במילי דרבנן איכא למימר דהקילו רבנן גבה. אבל הכא אידי ואידי דאורייתא נינהו. ומ"ש הא מהא. ותו הרי אדרבה מצינו דטפי מחשב אוכל תלוש לענין טומאה. מלהיות חשוב אוכל לענין שבת. דהרי תאנים שיבשו באילן. מחשבו כאוכל תלוש ומקבלין טומאה. הא לענין שבת מחשבו כמחובר [כחולין קכ"ז ב']. ואת"ל אף דבהוציא דג מהמים ויבש בו כסלע בשבת חייב. היינו מדחשבינן ליה כמת. וחייב משום נטילת נשמה. ועכ"פ לענין קבלת טומאת אוכלין בעינן שיהיה נחשב כאוכל. וכל עוד שהוא חי לא מחשב אוכל. מדאסור עדיין משום בל תשקצו [שבת דף צ' ע"ב]. ואע"ג דגם האסור באכילה לישראל. ואפילו האסור בהנאה כערלה וכלאי כרם ובשר בחלב אפ"ה מקבלין טומאת אוכלין [כתוספתא סוף מכילתין] אלמא אע"ג דאסור באכילה מטמא טומאת אוכלין. הכא שאני. כיון דעבר משום בל תשקצו. גם לכנעני משוקץ הוא. ולא חשוב אכילה עד שימות לגמרי. עכ"פ קשה לי מ"ש דגים מבהמה ועוף ששחטן. ועדיין מפרכס דמקבלין טומאה [כריש פ' העור והרוטב ורמב"ם פ"ב מאוכלין ה"ו]. ומ"ש דג שיבש בו כסלע מבהמה שחוטה המפרכסת. ויירי

שניהן למיתה הן עומדין. ומ"ש זה מזה. ואת"ל לחלק דדוקא בהמה שנשחטה. שבידים הפסיק חיותה כששחטה. עי"ז האדם עצמו במעשה ידיו אחשבה לעשות אוכל. משא"כ צידת הדג. אע"ג דצדו בידים הרי ע"י צידתו לא הפסיק חיותו עדיין. ורק כשיבש בו כסלע. אז מעצמו נפסק חיותו. אם כן לא שווייה אוכל בידים. והוא דמי טפי לבהמה חולה גוססת. שכל עוד שיזוז בה אבר אין מקבלת טומאת אוכלין [כחולין דף ע"ה א']. ע"כ דכששחט הבהמה עשה בה מעשה להפסיק חיותה. משא"כ בבהמה גוססת שמתה והולכת מאליה. א"כ ה"נ דג שיבש בו כסלע הוא ימות מאליו. עכ"פ קשה לי אי ב"ה מתו ממש בעו. א"כ מה בעי הש"ס [חולין ע"ה א'] בתר הך סוגיא הנ"ל. בנולדו בדג סימני טרפה. כגון ניטל הלב או ניקבו בני מעיו אם מקבל טומאה או לא. וסלקי בתיקו. וכן פסק הרמב"ם [בפ"ב מאוכלין] דספיקא הוה. וקשה וכי גרע טרפה דמדלג על ההרים ומקפץ על הגבעות. ואוכל והולך. ואפשר נמי דאי מבדרי ליה סמא אפשר שיחיה [כחולין נ"ד א']. ואפילו הכי מספקא לן גביה דילמא דינו כמת ומקבל טומאה. וכי עדיף מיניה דג שיבש בין סנפיריו ששוכב הוזה מתנוונה והולך וכרגע ימות. ואפ"ה פשיט לן דדינו כחי ואין מקבל טומאה עד שימות ממש. אולם ל"מ מרבותינו נותני לחמי ומימי ז"ל הייתי אומר דמשימותו דקאמרו ב"ה. אין ר"ל שימותו לגמרי. דאם כן אדקאמרי ב"ש משיצודו דהיינו להקדים זמן קבלת טומאה שלהן. א"כ ב"ה שמאחרין זמן קבלת טומאה שלהן. הול"ל עד שימותו. וכדדייקינן בש"ס [ב"מ דף פ"ח ב'] אי הכי משיפקסו. עד שיפקסו מיבעי ליה. והיינו משום דכל הברת מש שקודם הפעל הוא להקדים הדבר. וכל הברת עד. הוא לאחר הדבר [ועיין לעיל בפרקין סי' ל"ב]. אלא ע"כ הא דקאמרו ב"ה משימותו. ע"כ כוונתם משיתחילו למות. דהיינו משיבש בו כסלע בין סנפיריו. והיינו כסוגיא דשבת הנ"ל. ואהא פליג ר"ע וקאמר משעה שאין יכול לחיות. ואהא מקשי הש"ס שפיר מאי בינייהו. והיינו בין ב"ה לר"ע. דכיון דב"ה ס"ל משיבש בין סנפיריו. והרי אז אין יכול לחיות. והרי הם הם נמי דברי ר"ע. ומשני דג מקרטע איכא בינייהו. דהיינו שמדלג הנה והנה. דלב"ה אע"ג שמדלג. כיון שיבש כסלע וכבר נראו בו סימני מיתה. חשוב כמת. ולר"ע דקאמר משעה שאינו יכול לחיות. ר"ל שאינו יכול להראות סימני חיות לדלג הנה והנה. אז דוקא חשוב כמת אף שחי עדיין (חשוב כמת). אבל מקודם אף שיבש בו כסלע כחי חשוב. דכיון שמדלג כחי לא גרע מטרפה שג"כ ודאי ימות. ואפילו הכי לדידיה חשוב כחי. וא"כ קיי"ל שפיר כב"ה דסגי ביבש בו כסלע. ואהא תו מסופק הש"ס בנולדו בו סימני טרפה מה. דדילמא דוקא ביבש בו כסלע. שברגע ימות. משא"כ טרפה שאפשר לו לחיות עדיין עד קרוב לי"ב חודש. דילמא זה עדיין לא מקרי

אוכל לקבל טומאה. נמצא הכל עולה על נכון בלי שום גמגום. ואפשר שגם רש"י סבירא לי' כפירושנו זה. דז"ל רש"י שם בד"ה מקרטע. מפרפר. וכגון שיבש בו כסלע דתו אינו חי. עכ"ל. אם כן לשיטת רש"י. דביבש בו כסלע מיירי. אם כן אי נימא דלרש"י מה דקאמרו ב"ה משימותו היינו שימותו לגמרי. א"כ ל"ל להש"ס לאוקמי כלל במקרטע. דהיינו שמפרפר. והול"ל איכא בינייהו שיבש בו כסלע. דלב"ה הרי עדיין לא מת. ולר"ע כיון שאין יכול לחיות כבר הוא כמת. ומה לי אם מפרפר או אינו מפרפר. ומפרפר דנקט הש"ס בכדי לגמרי נקטיה. אע"כ דגם רש"י ס"ל דלב"ה משיבשו בו כסלע חשוב כמת אפילו מקרטע. ולר"ע מדמקרטע זהו חיותו. ולפ"ז מקרטע דנקט הש"ס. לר"ע איצטריך לפרש דבריו דהיינו מה שאמר ר"ע שיכול לחיות. ומ"ש רש"י מקרטע היינו מפרפר. זהו לפרש דברי ר"ע. ומ"ש רש"י אח"כ וכגון שיבש בו כסלע. זהו אלייבייהו דכולהו. דבהא פליגי. דלב"ה בהא סגי. ולר"ע צריך נמי שלא יפרפר. ואפשר עוד דגם הרמב"ם בפ"ב דאוכלין הכי ס"ל ודוק]:

סעיף סח

יחור

ענף עץ תאנה שמחוברין בה תאנים שנתבשלו. אבל לא נתיבשו עדיין. דביבשו גם במחוברין מקבלין טומאה [כחולין קכ"ז ב']:

סעיף סט

של תאנה שנפשח

שנתלש קצת מגזע האילן:

סעיף ע

ומעורה בקליפה

שעדיין מחובר בהגזע על ידי קליפת האילן לבד. והא דנקט תאנה. ה"ה שאר אילן [וכדמוכח מחולין קכ"ז ב']. דגם בשאר אילנות דוקא בנפשח לגמרי מחשב כתלוש רק אורחא דמלתא נקט תאנה דמדקליפתו עב ורך אף שנפשח הענף ישאר תלוי בו:

סעיף עא

רבי יהודה מטהר

ר"ל התאנים שבענף אין מקבלין טומאה דמדמעורין בקליפה דינן כמחובר. וכל מחובר אין מקבל טומאה [כספ"ב]:

סעיף עב
וחכ"א אם יכול לחיות

דהיינו אם ידביק הענף שוב למקומו באילן. ישוב הענף שוב לגדל פירות אז מחשב כמחובר דאל"כ כתלוש דמי:

סעיף עג
ומעורה אפילו בשרש קטן

מדיכול לחיות על ידי זה. [ונ"ל דלא דוקא כקנה של תבואה שחיותה מועט. אלא אפילו אילן גדול שצריך חיות רב. נמי סגי בשנשאר מחובר רק בשורש דק. וכדמוכח ממסכת ערלה [פ"א מ"ד] באילן שנעקר. ונשאר מחובר בשורש דק. כמחט של מתוח האורגים פטור מערלה. רק נקט הכא תבואה. מדמצוי טפי שתעקר. א"נ דלרבותא נקט תבואה. כיון דע"כ בתבואה שנגמרה כבר מירי. דאל"כ האיך יקבל טומאה. אם כן כיון שנגמרה וכבר נעקר רובה סד"א דוודאי לתלישה ולקצירה קאי. וכתלוש כבר דמי. קמ"ל]:

סעיף עד
חלב

בציר"י. והשתא מפרש דהא דאמרינן לעיל במשנה ג' דחלב א"צ הכשר. היינו רק חלב טהורה שחוטה בשווקים. דשם א"צ מחשבה. לפיכך אהני ליה הכשר דשחיטה. או חלב טמאה אפילו בכפרים דלא אכלי ליה וצריך מחשבה. עכ"פ מדסופו לטמא טומאה חמורה א"צ הכשר. אבל חלב טהורה נבלה. אין סופו לטמא טומאה חמורה. לפיכך צריך הכשר בכל מקום:

סעיף עה
בהמה טהורה

אפילו נתנבלה:

סעיף עו
אינו מיטמא טומאת נבלות

וטהור לגמרי. אבל חיה שנתנבלה חלבה טמא כבשרה:

סעיף עז
לפיכך הוא צריך הכשר

ממים ואח"כ כשיגע בו טומאה נטמא [והא דלא נקט נמי חלב טהורה שחוטה בכפרים דלא אכלי ליה. ולפיכך צריך מחשבה. ומשום הכי לא אהני ליה הכשר דשחיטה. מדהו"ל ההכשר קודם המחשבה אלא צריך השתא הכשר מים ושרץ. י"ל דלא נקט אלא

דבר הצריך הכשר בכל מקום. אבל חלב טהורה שחוטה. דרק בכפרים צריך הכשר לא איירי בה. אי נמי חלב בכפרים לא צריך למתני דצריך הכשר מדכבר תני לה לעיל במשנה ב]:

סעיף עח

מיטמא טומאת נבלה

דכשיש כזית ממנה. מטמאה לאדם וכלים כבשרה ממש.

סעיף עט

לפיכך אינו צריך הכשר

דאפילו לא הוכשר במים ולא נגע בשרץ מטמא לאוכלין. [ואין להקשות פשיטא דנבלה לא עדיף משאר אב הטומאה. דמטמאו לכל דבר בלי הכשר מים. י"ל דמיירי שאין ממנה רק פחות מכזית. שאין בה טומאת נבלה וצרפו לשאר אוכלין שכבר נתטמאו ממקום אחר. וכשהוא יחד כביצה אע"ג שהפחות מכזית לא הוכשר. מצטרף לו ומטמא לאוכלין. מיהו הך פחות מכזית נבלה. להר"ב צריך עכ"פ מחשבה בכפרים קודם הכשר. ולתוס' גם בשווקים צריך מחשבה קודם ההכשר. דלא עדיף מבשר של נבלה טמאה דצריך מחשבה [ועיין מ"ש בס"ד לעיל בזה הכלל סי' ו']. ואין להקשות מה קמ"ל דמצטרף אותו חצי כזית. פשיטא. דהרי נבלה חמורה מטומאת אוכלין בג' דברים. דנבלה מטמאה בכזית. ומטמאה אדם וכלים. וא"צ הכשר. משא"כ טומאת אוכלין. צריך שיהיה בו כביצה. ומטמא רק אוכלין ומשקין. וצריך הכשר. אם כן טומאת נבלה חמורה מטומאת אוכלין והרי כל חמור מצטרף להקל. ולא איפכא [כמעילה פ"ד מ"ד]. י"ל דקמ"ל דאע"ג דאותו כזית לא הוכשר. והרי בו אין טומאת נבלות ודוק]:

סעיף פ

דגים טמאים

מתים:

סעיף פא

צריכין מחשבה בכפרים

וצ"ל דבימי חכמי המשנה. היו הנך מינין מאוסין גם לכנענים מלאכלן. ולפיכך היו צריכין מחשבה. ורק בשווקים שיש רבוי עם. אוכלין גם המאוסין. כמ"ש שם בשר נבלת עוף טהור וכלעיל. [אמנם להרמב"ם [פ"ג מאוכלין] גרסינן במשנה א"צ מחשבה. וכן מסתבר דהרי נראה שיאכלום למעדנים. וגם למה ימאסו בהן מדאין בהן סימני טהרה. ולרבינו כ"מ שם היה להרמב"ם הגירסא במשנתנו דגים וחגבים קטנים צריכין מחשבה

בכשרים. גם זאת הגירסא מסתברת טפי משנגרס טמאין. ולא ידענא מה הכריח לרבינו לומר. כן. דכיון דע"כ צ"ל שהיה להרמב"ם גירסא אחרת במשנתנו הלא מסתבר יותר לומר שהיה להרמב"ם הגירסא במשנה זו כמו בתוספתא [פ"ג] שדגים וחגבים א"צ הכשר. מדנימא שגירסת הרמב"ם בהמשנה היה קטנים במקום טמאין. ותו דא"כ עכ"פ היה לו להרמב"ם להביא הדין של דגים וחגבים טמאין. וצ"ע]. מיהו הכשר צריכין בכל מקום [כך כתב הר"ש והרא"ש והר"ב. וכן פסק הרמב"ם [פ"ג מאוכלין ה"ג]. ונ"ל דמיירי בלא ניער עליהן הרשת דאי בסתמא מחזקינן שודאי ניער עליהן הרשת. וכבר הוכשרו [וכמכשירין פ"ו מ"ג ורמב"ם פט"ז מאוכלין ה"ג]. ונ"ל עוד דמה"ט לא כלל להו תנא בהדי הנך דמשנה ב'. דהרי כולהו צריכי מחשבה והכשר ואפילו נימא כגרסת הרמב"ם דדגים וחגבים טמאין א"צ מחשבה וצריכין הכשר. וכמש"ל. אפילו הכי קשה דהו"ל להתנא למכללינהו בהדי הנך דמשנה א'. אע"כ דדגים וחגבים לא פסיקו ליה הכשירן כשאר הצריכין הכשר. מדתלייה בהו באם ניער הרשת או לא]:

סעיף פב

כורת דבורים

במחובר לקרקע בטיט. כ"ע לא פליגי דדינו כמחובר. ובמונח ע"ג יתדות. כ"ע לא פליגי דדינו כתלוש. כי פליגי במונח ע"ג קרקע. ואינו מחובר בה בטיט:

סעיף פג

רא"א הרי היא כקרקע

לכל מילי. לקנותה בכסף ושטר וחזקה. ולקנות אגבה מטלטלין. והמוכר כל קרקעותיו או הקדישן או נתנן. גם זו בכלל. והוא הדין לענין שאר מילי:

סעיף פד

וכותבין עליה פרוזבול

דפרוזבול אינו נכתב רק כשיש קרקע ללוה [כשביעית פ"י מ"ו]. דכשאין לו קרקע. לא תקנו שיועיל פרוזבול. דכל ענין פרוזבול תקנתא דרבנן הוא. שלא ימנעו מלהלוות זה לזה. מחשש שיפסיד חובו [כגיטין ל"ז א']. והרי אינו מצוי שילוה לאדם שאין לו קרקע. מדאינו בטוח חובו. ולהכי מדאינו מצוי שאעפ"כ ילוה לו. מילתא דלא שכיחא לא עבדו רבנן תקנתא. כך פירש רשב"ם בשם זקנו רש"י ז"ל [ב"ב ס"ו א']. וכך כתב גם הרא"ש כאן. אמנם הרשב"ם [שם] פי' מדעת עצמו. דמשום הכי אין פרוזבול נכתב רק ע"ג קרקע. משום דכל היתר פרוזבול הוא. מדכתב המלוה לב"ד מוסרני לכם חובי. הו"ל כגבוי. ולא

קרינן ביה לא יגוש. א"כ ה"מ כשיש להלוה קרקע שלא יכול להבריחו הוה ליה שפיר כאילו כבר גבוהו ב"ד. משא"כ במטלטלין:

סעיף פה

ואינה מקבלת טומא' במקומה

ר"ל דוקא בעומדת במקומה שיחד לה שתעמוד שם בקביעות אינה מקבלת טומאה. בין היא בין הדבש שבתוכה. הא כשאינה עומדת במקומה המיוחד לה. גזרו בה רבנן טומאה. מדדמי לשאר כלי בית המטלטלין. ויקילו גם בהן. הא באינך מילי דנקט תנא אפילו בשאר דוכתי דינה כקרקע. מדליכא למגזר בה מידי [כך נ"ל דעת התוספות [ב"ב ס"ו א']. אבל לרשב"ם שם. גם לשאר מילי דינה כמטולטל כשאינה עומדת במקום המיוחד לה. ורק בטומאה נקט מקומה. משום הדבש. דסד"א דגם כשטלטל הכוורת עם הדבש שבתוכו. או כשהוציא הדבש מהכוורת לא יקבל הדבש טומאת אוכלין וכמ"ד דצריך מחשבה לאכלו קודם שיקבל טומאה [כב"ב דף פ' ע"ב]. קמ"ל במקומה דהא שלא במקומה גם הדבש מקבל טומאה אף שלא חישב עליו]:

סעיף פו

והרודה ממנה בשבת

אם תלש חלת דבש מתוכה בשבת:

סעיף פז

חייב חטאת

דכמחובר בקרקע דמי. ונ"ל דמה"ט כ"ש כשהעתיק כל הכוורת ממקומה דחייב חטאת לר"א. אלא נקט רודה לרבותא. דסד"א דוקא בעוקר הכוורת דקביע. אבל הדבש סד"א מדתרתי לריעותא שאינו דבוק בקרקע. וגם לא קביע שהרי לבסוף יטלנו משם. לא חשוב כמחובר קמ"ל. [ונ"ל דלהכי איצטריך לכולהו. ולא הסתפק במאי דקאמר הרי היא כקרקע. מדסד"א דדוקא לענין דין עצמה שתהא נקנית בכסף שטר וחזקה דינה כקרקע. אבל לענין מילי אחרינהו לכתוב עליה פרוזבול. לא. ואי אשמעינן הנהו תרתי. סד"א דה"מ ממונא. די"ל דאף דמדאורייתא אין דינה כקרקע. עכ"פ הפקר ב"ד הפקר [כיבמות פ"ט ב']. אבל בטומאה דהוא איסורא. מממונא לא ילפינו [ברכות י"ט ב']. ואי אשמעינן טומאה. הוה אמינא דוקא בטומאה תקנו שיהיה דינה כקרקע ואין מקבלת טומאה. דאפושי טומאה לא מפשינן. אבל לענין חיוב חטאת בשבת. שנקל להביא חולין בעזרה לא. קמ"ל דלר"א לכולהו מילי דינה כקרקע מדאורייתא]:

סעיף פח
ומקבלת טומאה במקומה

אפילו במקומה. מיהו מדדין הדבש שם כמאכל [וכמשנה דלקמן]. נראה לי דצריך הכשר מים מקודם:

סעיף פט
והרודה ממנה

ונ"ל דה"ה בעוקר כל הכוורת לרבנן פטור. רק איידי דר"א נקט רודה לרבותא. וכלעיל סי' ס'. נקטו אינהו נמי רודה. וס"ל לרבנן דלכל מילי דינה כתלוש. וגם הדבש שבתוכה מקבל טומאה. ולא בעי מחשבה. וקיימא לן כחכמים:

סעיף צ
חלות דבש

סתמיה לאכילה קאי ודינו כאוכל כל עוד שהוא בכוורת וכרבנן לעיל במשנה י' [רמב"ם פ"א מאוכלין הי"ח]:

סעיף צא
מאימתי מיטמאות משום משקה

להיות תחלה אפילו כשנגע בולד הטומאה. ושיהא נטמא ומטמא בכ"ש. ושהשותה ממנו רביעית טמא. נטמא גופו. משא"כ אוכל. בשנגע בולד נעשה ולד ולד. ונטמא בכ"ש. אבל אינו מטמא אחרים עד שיהא בהמטמא כביצה קלופה. והאוכל אוכלין טמאין אין גופו נטמא. עד שיאכל חצי פרס. שהוא כביצה ומחצה להרמב"ם. וכב' ביצים לרש"י [כהרמב"ם פרק ד' מאוכלין]:

סעיף צב
בש"א משיחרחר

ר"ל משיחרחר ריב עם הדבורים לגרשן מהכוורת. דהיינו משיעשן תחת הכוורת להבריחן [כך פירשו קצת מרבותינו. ותמהני מה הוכחה בזה שיהיה לשתייה. דילמא לאכלו. דהרי דבש ככוורתו אוכל הוא [כב"ב דף פ' ע"ב]. וי"מ דחרחור לשון חימום הוא [כטבו"י פ"א מ"ג]. ור"ל משיחמם החלות להוציא הדבש. אף שמעורב עדיין עם השעוה. וי"ג משיהרהר. דהיינו משיחשוב לסחוט הדבש מהחלות. ופשיטא דמחשבה הנאמר ככל מקום היינו עם דיבור [ועמ"ש ספכ"ה דכלים ובשאר דוכתי. וגם על זה תמהני דמ"ש מזיתים וענבים דצריך שיצא מהן משקה ממש [ועיין רפ"ק דטהרות. ופ"י שם מ"ד וה']:

סעיף צג

ב"ה אומרים משירסק

דהיינו משיכתת החלות אז הדבש שבהן דינו כמשקה. מיהו כל זה בשעדיין הדבש מעורב עם השעוה. אבל דבש הזב מכוורתו. אף שלא ריסק החלות דינו כמשקה. רק בחישב עליו לאכלו [דהיינו שלא באופן שתייה בכוס]. אז דינו כמאכל [תוספתא דמכילתין ורמב"ם פ"א מאוכלין הי"ח]:

סעיף צד

אמר ר' יהושע בן לוי

לאחר שהשלים התנא לפרש במשנה כל דיני התורה הקדושה. חתם בפתוחי חותם קודש לד' להודיע איזה שכר צפון ליראי ד' וחושבי שמו. והודיע שיהי' עונג העולם הבא השמור להם כפול ש"י פעמים ככל תענוגי עולם הזה אשר הוצרכו לעזבן מפני עסקן בתורה. וכדקאמרינן [ברכות דף ס"ג ב'] ומיץ חלב יוציא חמאה. במי אתה מוצא חמאה של תורה. במי שמקיא עליה חלב שינק משדי אמו. וכן רבא הוה מעיין בשמעתתא. ואותיב ודחק כרעיה אאצבעיה עד דנפק מיניה דמא [כתובות קי"ב א']. אולם אמר לכל צדיק וצדיק. היינו אפילו לצדיק שאינו גמור. אפילו הכי בשיעסוק בסדרי משנה וחוזר חלילה. בכלל יראי ד' הוא. הנה שכרו אתו בעה"ב. ופעולתו לפניו גם בעולם הזה. שגם עולמו יראה בחייו. ולאאמ"ו הגאון זצוק"ל. מנין ש"י הוא החצי מכל מנין המצות שצונו ה'. דהן תרי"ג מצות המפורשות בתורה [כמכות דף ז' ב']. ועוד ז' מצות דרבנן [וסימנך בענן החם והם (א) ברכת הנהנין לפניהן ולאחריהן [חוץ מברכת המזון שהוא דאורייתא]. (ב) עירוב [והוא כולל ג' מיני עירוב. וסי' תחת. "תחומין. "חצרות. "תבשילין. (ג) נט"י. (ד) נר שבת ויום טוב. (ה) הלל. (ו) חנוכה. (ז) מגילה. [כך נראה לפענ"ד למנותן. אבל יו"ט שני אינו עולה למנין. דעיקר תקנתו רק משום ספק היה. והוה ליה ככל ספיקא דאורייתא דמחמרינן בה בכל דוכתא. וכ"כ אין למנות בדיקת חמץ. דהוא רק מחשש שיבוא לכלל איסור דאורייתא [ועיין ברש"י ותוס' ריש פסחים]. וקידוש היום על היין [כנזיר ד"ד א'] עיקר הקידוש דאורייתא [כפסחים ק"ו א'] רק חכמים תקנו שיעשה המצוה באופן נאות. וכן בכל המצות. והבדלה. י"א שהוא דאורייתא [רמב"ם פכ"ט משבת]. ואפילו למ"ד דרבנן. הוא ג"כ רק לכבוד השבת שהוא דאורייתא. ונטילת לולב בגבולין שבעה. הוא רק זכר למקדש שהיה דאורייתא. אי נמי דילפינן כן מדכתיב ציון היא דורש אין לה. מכלל דבעי דרישה [סוכה מ"א א']. והו"ל דברי קבלה דכדאורייתא דמי [רבינו ב"י א"ח סי' תקנ"ד]. וא"כ אין למנותו בכלל ז' מצות דרבנן. ומהאי טעמא

נמי אין למנות בכלל מצות דרבנן צום הרביעי. וחמישי. ושביעי. ועשירי שכבר נזכרו בקבלה [כר"ה י"ח ב']. וכ"כ אין לנו למנות בכלל דרבנן כל הגדרים שרבו כמו רבו. ורק אלו הז' מצות שמנינו כל עיקרן דרבנן]. נמצא שכל המצות דאורייתא ודרבנן הם יחד תר"ך. והם כתר תורה. אמנם מדכתיב מי הקדמני ואשלם. דהקב"ה מסייענו לקיים מצותיו. לכן אין ראוי לאדם לקבל רק חצי השכר. דהיינו כמנין ש"י. עד כאן תוכן דברי קדשו של עטרת ראשי זצוק"ל בהוספה מועטת:

סעיף צה

עתיד הקדוש ב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק שלש מאות ועשרה עולמות

ומדלא מפרש בקרא איזה יש ינחילם. להכי מפרש התנא דהכי קאמר קרא. הי"ש עצמו תהיה להם לנחלה. דהיינו ש"י עולמות:

סעיף צו

להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא

נ"ל דלהכי מייתי נמי סיפא דקרא. שלא יאמר אדם. הרי אין התורה נקנית. אלא א"כ ממית עצמו עליה יום ולילה [כברכות ס"ג ב']. ורק במי שמשים את עצמו אכזרי כעורב לצרכי בניו ובני ביתו כהאי דהוה אמר לאתתיה ששאלה ממנו פרנסת ילדיו כשהלך לבית המדרש. והשיב לה. איכא קרמי באגמא [כעירובין דף כ"ב ע"א]. ואם יהיה כל עסק ישראל בתורה. מלאכתן אימתי נעשית. ואת"ל אין הכי נמי. לא ישגיחו על אלה. הרי דאגות אלה יטרדוהו בשעה שעוסק בתורה. והקול קול יעקב אם אין קמח אין תורה. וגם בקיום מצות התורה ישביתוהו אלה. דג' דברים מעבירין לאדם על דעתו ודעת קונו [כעירובין דף מ' ע"ב] להכי על זה משיב התנא. הרי הכתוב כבר תירץ קושייתך. דה"ק קרא. להנחיל אוהבי יש. ר"ל אם תהיה עסקך בתורה לשמה. להיות בכלל אוהבי ד'. אז הקב"ה יתן לך הש"י עולמות שבעה"ב שתבוא לך כנחלה הבאה לאדם ממקום אחר. וכקרן קיימת לעולם הבא. ששם תהיה הנשמה כבת יורשת למעשה הגוף בעמלו בתורה. אבל יבטיח לך האב הנאמן שגם אוצרותיהם שלהם. של אוהבי. שנתרוקנו ע"י עסק בתורתי. גם הם אמלא אני [כברכות ל"ה ב']:

סעיף צז

אמר רבי שמעון בן חלפתא

מייתי הך מימרא הכא בתר הך דלעיל. דמדאמרינן לעיל דהעוסק בתורה אוכל פירותיה בעולם הזה דיופרי. והקרן קיימת לעולם הבא עד אין סוף. לא תקשה הרי הרבה עשו כן ולא הועילו. וכקושיית הש"ס [בברכות שם] להכי מסיים נמי במאמר ר' שמעון בן

חלפתא לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום. ואם כן זה שלא מצא בכל עמלו בתורה. ברכה בביתו היינו מדלא היה לו כלי השלום בביתו. ולהחזיק לו בה ברכת ד' היא תעשיר. מדלא דקדק בחיוביו לאדם. והיה לו קטטה עם חבירו ובני ביתו. מדלא מילא חיוביו להם כראוי. והרי השלום והברכה הא בהא תליא. וכדאמרינן [ב"מ דף נ"ט ע"א] כד שלימה שערי מכדא. רמי ואזיל תיגרא בביתו. ואם כן כל אחד סימן לחבירו. אבל כשישראל שרויים בשלום יחד ובאחדות. הרי אז אף כשאין עושין רצונו של מקום ח"ו. גדול כח השלום להריק עליהם ברכות וטובות במדה טפופה. ואפילו כשעובדין ע"ז. וכמ"ש בב"ר [פל"ב] על הפסוק חבור עצבים אפרים הנח לו. דר"ל גם אם אפרים מחובר ואדוק עם עצבים. יענה ויאמר האב הרחמן למה"ד הנח לו. ואעלים עיני מחטאיו מלהענישו אבל חלק לבם. אם לבם חלק זה מזה. שמחסרים חיוב שחייבין זה לזה. אז עתה יאשמו. וכן אמרינן נמי בירושלמי [פאה ד"ל ע"א] אחאב לא הניח הר וגבעה בארץ ישראל שלא העמיד עליו ע"ז. ואעפ"כ היו יוצאין למלחמה ונוצחין. והוא בעבור שהיה שלום ביניהן. שהרי עובדיה טמן כמה מאות נביאים. ואפילו הכי כשעמד אליהו בהר הכרמל והכריז בקול גדול לפני המלך. אני נותרתי נביא לד'. לא היה אחד מהקהל הגדול שהלשינו לומר שקר אתה אומר. ואם כן אם כך לעוברי רצונו. לעושי רצונו על אחת כמה וכמה. דכל שכן וקל וחומר בן בנו של קל וחומר. כשישראל בנים למקום עושין רצון אביהם שבשמים וצביונו. כ"ש שיהיה גם תיווך השלום שביניהם סיבה להחזיק ולתמוך כותל הגוהה בבנין העה"ז. הנוטה ליפול. יחזקהו ד' ביד עוזו במסמרים בל ימוט. ואורות ההצלחות והברכות יבקיעו לו בכל דרכיו מחלונות הרקיע סביב לו:

סעיף צח

ה' עוז לעמו יתן

ר"ל ד' עוז לעמו יתן. דהיינו שיתן להם שכר עולם הבא שהוא עוז והדר. נצחי ובלתי משתנה. זה יתן הקב"ה במתנה לעתיד. אמנם ד' יברך גם כן את עמו. את הטפל לעמו. דהיינו צרכי עולם הזה. שנחשבו לעמו כטפל. דהיינו בני חיי מזוני. היא ברכה המשולשת. גם לה יזכו בשלום. ר"ל על ידי השלום והאחוה והאהבה כשיהיה ביניהן. והתחילה המשנה שהיא פי' כל התורה. במ' מאימתי. וסיים במ' שלום. וגם ר"ת שלכל הששה סדרים שהוא זמן נקט גם כן הוא במספר קטן מ'. נגד ג' פעמים מ' יום שהיה משה רבינו ע"ה בהר. שניתנה לו אז כל התורה כולה. ומסיים תנא בשלום ומתחיל שוב מאימתי קורין. דהיינו עסק התורה. כמ"ש בס"ד בפירושינו ריש ברכות. וגם בפרשה

ראשונה של קריאת שמע איכא תרתי. שלום ואחדות. כדמשתמע נמי לישנא דפסוק ראשון שמע ישראל. דהיינו שמדבר אל כל ישראל בלשון יחיד. דהתיך בדיבורו כל האומה הקדושה. כאילו היא כולה גוף אחד. להתדמות לאביהם שבשמים. שכשם שהוא יחיד בעולמו. כך יהיו גם הם אחד בארץ. ואח"כ קאמר ודברת בם. היינו התורה. ומבטיח על זה בפרשה השנייה והיה אם שמוע תשמעו וגו' ונתתי מטר ארצכם וגו' לומר לך שאלו השנים דהיינו התורה והשלום. שני שדים המה לנו. ביניהן נלין על ברכי התורה ומשניהן נינק זבת חלב ודבש גם בעולם הזה כמובטח לנו בקריאת שמע. ולא יעשה ח"ו תורתו פלסתר. ועתה אחינו. לא ברכב ולא בסוסים. נחנו נעבור חלוצים לפני ד' במלחמה על שדי תרומות תורתנו הקדושה. ובמלחמת תנופה אנחנו נלחמים עם תאוות הארציות המאוששות. ואז חצנו שנונים באשפתנו גם במלחמת צרכנו. כי לד' המלחמה. וד' אתנו. ובשם אלקינו נדגול. על כן לא נירא בהמיר ארץ. כי הנה האדון ד' אדון כל הארץ בראשינו. ואנחנו חלוצי צבא הכרתי והפלתי אחוזי חרב העומדים בבית ד' בלילות עמל מינו לנו על שדה המערכה בחלקת שדה תורתנו הקדושה. ד' אבינו והיא אמנו. היא היתה ותהי לנו לעד אם כל חי. להניק בניה יותר ממה שהעגל רוצה לינק בצרכנו בעולם הזה. ואתנו אחוזת נחלתנו מעבר לים החיים. שם קרננו תרום בכבוד. ולד' אנו מצפים כי לא עזבנו ולא יעזבנו. יתן פרס לחילו מבית המלך. כמלך המחלק אכסניא לעבדיו. כן משולחן גבוה קזכינן. ואכלו לחם חוקם. כי עצום עושה דברו. והקב"ה ברוב רחמיו וחסדיו. יפרוס עלינו סוכת שלומו. ויזכנו אותנו ואת זרענו וזרע זרענו לעבדו שכם אחד מתוך הרחבה. כה יחל ישראל [לפ"ק] אל ד'. ואני תפלתי לך ד' עת רצון. ברוך אתה ד' פוקח עורים. למדני חוקיך. שאותך לבדך ביראה נעבוד. ברוך אל ההודאות ורוב ההודאות. ברוך ד' אלהי ישראל אבינו מעולם ועד עולם אמן ואמן: